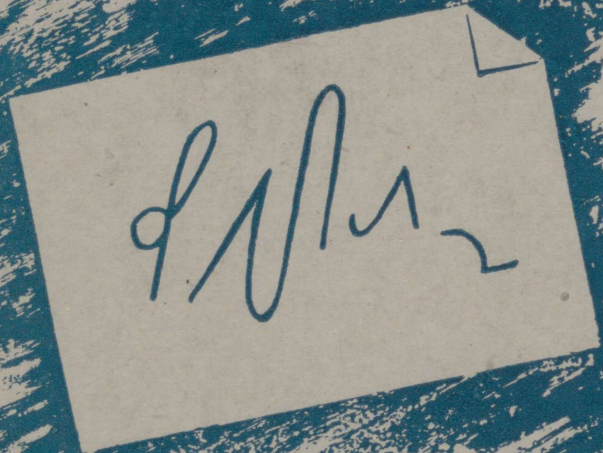

80-1192
R. OTTENS ON

STENOGRAAFIA

ÕPIK

I

Handwritten shorthand symbols on a card.

RK

PEDAGOOGILINE KIRJANDUS //

1947

R. OTTENSON

STENOGRAAFIA ÕPIK

I

RK

„PEDAGOOGILINE KIRJANDUS“
TARTU 1947

13417

A-16613

EESSÕNA.

Stenograafiaks (kreeka k. *steno* = kitsas, *graphein* = kirjutama) ehk kiirkirjaks nimetatakse ratsionaliseeritud kirja, mis võimaldab ruttu kirjutada eriliste märkide abil.

Käesolev raamat käsitleb stenograafiat Stolze-Schrey süsteemi põhimõtteil, mis on meil ENSV-s kõige rohkem levinud ja viimistletud. Sellele stenograafiale on fundamentaalse aluse pannud praktilisest küljest viimistledes H. Haberman, kes on eesti praktilise stenograafia rajaja. Käesolev raamat rajaneb H. Habermani poolt väljatöötatud stenograafiale.

Stenograafiasüsteeme on palju. Need võib jaotada kahte rühma: 1) graafilised süsteemid, mille märgid on tuletatud hari-likust kirjast (Stolze-Schrey süsteem kuulub graafiliste süsteemide hulka), ja 2) geomeetrilised süsteemid, milles märgid tuletatakse planimeetriast ja kujutavad mitmesuguseid pinnalisi kujundeid või nende osi seoses sirgjoontega erinevas suuruses ja asendis.

Stenograafiasüsteemi peavoorusteks peavad olema teooria lihtsus ja kergesti-õpitavus, tavalise kirjaga ühtiv kirjutamise suund ning kirja voolavus, lühidus ja selgus. Stolze-Schrey süsteem vastab neile nõudeile.

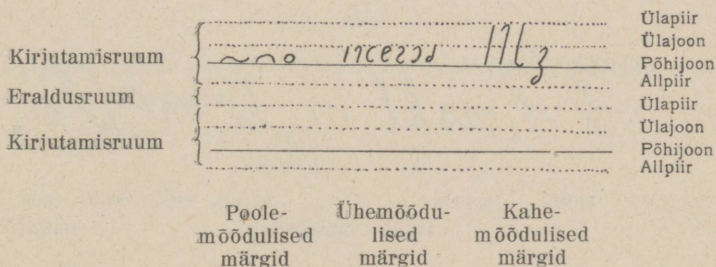
Stenograafia kursus jaguneb kahte ossa: elementaarkiri (150—200 silpi minutis), mida tarvitatakse asutistes ja ettevõttes, ja välekiri, mis rajaneb elementaarkirjale ja sisaldab edasisi lihtsustusi ning erilühendeid. Välekirjaga saavutatakse kõne kiirusega kirja (300—500 silpi minutis). Käesolev raamat käsitleb elementaarkirja.

Raamatu õppematerjal jaguneb paragrahvidesse, iga paragrahvi õppimiseks kulub 1—2 õppetundi. Esimesed paragrahvid alguses haaravad vähem, teised juba rohkem ainet. Õppimise kiirus oleneb paljudest teguritest, nagu õpilase vanusest, eelharidusest, korralikust käekirjast jm. Igas paragrahvis on lugemise ja kirjutamisharjutused. Ka lugemisharjutusi on vaja ümber kirjutada. Harjutusi tuleb niikaua ümber kirjutada, kuni kõik on selgeks õpitud. Algul ei ole üldse vaja kiirusele rõhku panna, küll aga ilusale kirjale ja kirja voolavusele — käe korrapärasele liikumisele. Kirja kirjutamine ühes kõigi lühenditega peab muutuma automaatseks. Kui kirja automaatsus on kätte saadud, siis võib asuda välekirja õppimisele.

SISSEJUHATUS.

I.

Et stenograafiamärke hästi kirjutada, harjutatakse algul joonestikul, mis moodustub neljast joonest: ülapiir, ülajoon, põhijoon ja allpiir. Ühe joone vahe moodustab ühe astme ehk ühe mõõdu.

Kahe joone vahel on ühemõõdulised märgid (d, g, v, l, m, h, j). Nendest poole väiksemad on poolemõõdulised märgid (n, s, r). Ühemõõdulistest poole suuremad on kahemõõdulised märgid (t, k, p, hm), mis täidavad kahte mõõtu.

II.

Stolze-Schrey süsteem saavutab lühiduse peamiselt järgmistel põhimõtetel.

1) Tähed kirjutatakse lihtsate märkidega, mis on tuletatud harilikust kirjast, ja sageli esinevad konsonantühendid (nk, mb, nts jne.) tähistatakse ühe märgiga.

Näiteid Stolze-Schrey stenograafiamärkide tuletamise kohta:

m w b t b K d g j ~~l~~ n r s
 z c u l o l i r s e ~ o n
 m v b t h k d g j l n r s

2) Vokaalid tähistatakse peamiselt konsonantide abil sümboolselt, seega on konsonandid ja nende rühmitised stenograafia selgrooks.

Näide harilikkude tähtedega, kuidas vokaalid ja diftongid tähistatakse neile järgneva konsonandi abil, kirjutades neid lähedale või kaugemale, rõhuta või rõhuga:

ms, kl, mskl, m₃kl, m^skl, ms

me(e)s, ke(e)l, ma(a)s, ko(o)l, mis, ki(i)l, mus
 ka(a)l, mo(o)s, (minus)

kl, mskl, m₃kl, m^skl, m^u

ku(u)l, mäes, käel, mü(ü)s, külm, mõru
 (ä = äe)

kl, m^rld, m^slb, nrkl

kõ(õ)l, maur, laud, meis, leib, naer, kael,

3) Sageli esinevate sõnade ja alg- ning lõppsilpide jaoks on erilühendid, mis on enamikus kindlatel põhimõtetel tuletatud ja kergesti äraõpitavad, näit.: k = kes, **k** = kas, **k** = kus, ^k = kõik jne.

Seejuures on stenograafial järgmised iseärasused:

a) suurte ja väikeste tähtede vahel vahet ei tehta; näiteks nimede puhul või muul vajalikul korral tähistatakse suur täht allakriipsutamiseega;

b) hariliku kirja õigekeelsust lihtsustatakse teatavate tähtede ja silpide väljajätmisega, pikka vokaali ei tähistata, h sõna algul (kui see arusaamatust ei tekita) langeb ära jne. (sammuvad = sammvad, kirjutatakse = kirjutakse, lehtede = lehte, siil = sil, naaber = naber, haamer = amer).

III.

Õppijal tuleb juba esimesest tunnist peale pöörata suurimat tähelepanu täpsusele:

vormis: *l, l, l*

suuruses: *l, l*

kauguses: *ll, ll*

sihis: *l, *

rõhus: *l, l*

Kõigil neil on eri tähendus.

IV.

Järgnevas ainekäsitluses on õppijatele käsitluse jälgimise hõlbustamiseks kõik lühendid tekstis esitatud kursiivkirjas ning väljalangevad tähed ja silbid asetsevad klambrites.

Ühe- ja kahemõõdulised konsonantide märgid.
Vokaal **e** sõna keskel ja lõpus. Suure tähe märkimine.

	LÄHISIDE	KAUGESIDE
Rõhuta		
Rõhuga		

d t g k b p m l v h i

d, t, g, k, b, p, m, l, v, h, i.

Märkide harjutused:

lm, le, le(e)m, kl, ke, ke(e)l, lehm, lehe, ke(e)ld.

ee, er, er, le, le, le, ee, ee, ee, ee

2) lm, le(e)m, le(e)me, kl, ke(e)l, ke(e)le, lehm, lehe, ke(e)ld.

3) Helme.

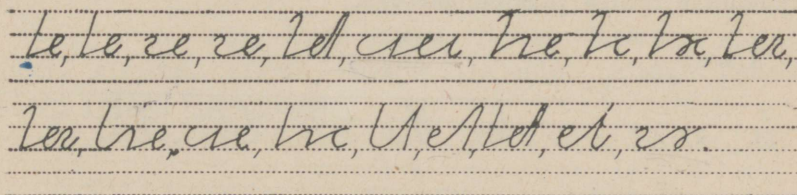
1) Harjutada märkide kirjutamist pikkamisi ja korduvalt, tähele panna märkide voolavat kirja, kus on ümmargused ja kus teravnurksed jooned, *l* on ilma eesjooneta, *h* sõna algul ja keskel aasaga, sõna lõpus aga mitte.

2) Kui konsonant järgneb vahenditult teisele, ühendab neid lühike juusjoon. Kui aga kaks konsonanti on ühendatud pika juusjoonega, siis märgitakse sellega mõttepiltlikult vokaali *e*.

e sõna lõpus tähistatakse poolemõdulise länqus juusjoonega.

3) Stenograafias suurte ja väikeste tähtede vahel vahet ei tehta, nimede kirjutamisel märgitakse suurt tähte sellega, et märgile tõmmatakse kriips alla. Seda võib tarvitada ka lausete alguses, kui see selguse mõttes tarvilik on, tavaliselt aga lausete algul jäetakse see tähistamine ära. Nimede kirjutamisel kirjutatakse *h* sõna algul alati välja.

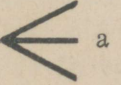

Loe:

Kirjuta: ve(e) te(e)de, ke(e)d, ke(e)de, de(e)bet, ke(e)p, ke(e)m, ke(e)t, kehk, le(e)de, le(e)te, pete, teht, le(e)be, le(e)b, velp, le(e)ge, le(e)ke, pehme, leht, pelk, lehk, telg, vete.

§ 2.

Vokaalid *a*, *ä* sõna keskel ja *a* sõna lõpus.

	LÄHISIDE	KAUGESIDE
Rõhuta		
Rõhuga		

1) *re*, *ke*, *le* 2) *ce*, *te*, *le* 3) *ke*, *le*

1) ja(a)m, tabel. 2) väle, jä(ä)dav. 3) kala, paha.

1) a tähistatakse sõna keskel sellega, et kahest lühikese juusjoonega seotud konsonandist viimane kirjutatakse rõhuga.

2) ä märgitakse sõna keskel sellega, et kahest pika juusjoonega seotud konsonandist viimane kirjutatakse rõhuga.

3) a tähistatakse sõna lõpus otsejoones kirjutatava poolemöödulise rõhtsa juusjoonekesega.

Loe:

te, se, a, re, ke, le, ve, ta, ta, te, a,
ce, ce, te, ve, te, se, re, et, le, se, k,
te, se, le, re, ek.

Kirjuta: käba, jada, pa(a)t, lämb, ja(a)tav, täpe, välk, välge, lage, lade, la(a)d, käte, vale, talk, talv, kä(ä)v, jäte, mähe, vabē, teha, jä(ä)v, lä(ä)p, ma(a)k, palav, täke, vähe, vahe, vaba, jätk, mahl, valvel.

× § 3.

Vokaalid e, a, ä sõna algul.

1) *ve*: *re* 2) *ka*: *ta* 3) *ma*: *ta*

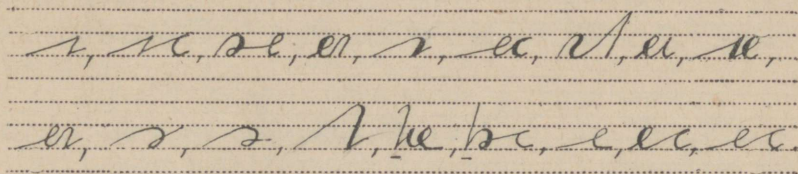
1) vedel : edel. 2) tava : ava. 3) mäda : (h)äda.

1) e sõna algul tähistatakse sellega, et põhijoonelt algavale pikale juusjoonele järgneb rõhuta kirjutatud konsonant.

2) a sõna algul tähistatakse põhijoonelt algava lühikese juusjoonega, kirjutades a-le järgneva konsonandi rõhuga.

3) ä sõna algul tähistatakse pika põhijoonelt algava juusjoonega, kirjutades ä-le järgneva konsonandi rõhuga.

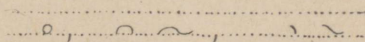
Loe:

Kirjuta: ema, ätel, (h)abe, (h)ele, (h)ä(ä)l, a(a)de, a(a)te, e(e)mal, a(a)m, (h)älve, (h)elde, (h)etk, Jämala, (h)alg, (h)ale, Pada, Jägala.

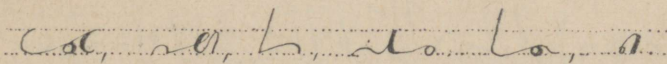
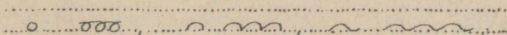
§ 4.

Poolemõõdulised märgid: r, s, n.

r	s	n	s	n
	sõna algul		sõna keskel	ja lõpus

Märkide harjutused:

värav, sälg, te(e)s, na(a)ber, pärn, ra(a)g.

r, s, n on poolemõõdulised märgid.

r kujutab väikest sõõri ja ta kirjutatakse vasakult paremale. s, n sõna algul algavad põhijoonelt. s liitub järgneva tähemärgiga teravnurkselt ja n liitub lainjalt.

Loe:

er, sa, ero, sa, ke, sa, ne, to,

la, sa, al, na, nt, ost, ner,

sa, ka, ero, ta, sa, sh, nen,

ku, lo, lo, se, ner.

Kirjuta: vä(ä)r, arv, ne(e)ger, kanala, ärkel, arg, sada, redel, sa(a)bas, teras, kärp, vä(ä)n, terve, Ne(e)va, Sahara, samet, härg, teder, sa(a)g, agar, ä(ä)r, tark, ase, jä(ä)ger, salat, apa-ra(a)t, madar, ese, ere, agra(a)r, kara(a)t, käs(n), pe(e)nar, pärm, varvas.

§ 5.

Lühendeid I.

1. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100.

1) sm, NSVL, nr, nn, ja muud. 2) mina, nagu, kas, tema, sina, ta sa

o [a = a], l [h = h], k [k = k], e, r, i [i = i], o [o = o]

see, kes, teie, veel, meie, 3) väga, ära, te me

5 [a], 6 [i], 7 [e]

ehk, läbi, nad, 4) ine.

Stenograafia kasutab ära kõik hariliku kirja lühendid. Peale selle tarvitab stenograafia sõnade lühendamiseks või lühidalt kirjutamiseks lühendmärke ehk lühendeid. Lühendeid on stenograafias olulisem vahend kirja lihtsustamiseks, neid tarvitatakse sageli esinevate sõnade tähistamiseks.

Lühendeid kujundatakse mitmel viisil. Näitena esitame selles paragrahvis mõned põhilised tüüplühendite kujundusviisid:

1) Lühend moodustatakse tavalise kirja eeskujul (sm, NSVL) osa tähtede väljajätmisega.

2) Lühend moodustatakse konsonandi abil türevokaali sümboliseerimisega [*mina (ma)* = vokaal a].

3) Lühend moodustatakse ühest tüvekonsonandist vokaaliliselt sümboliliselt tähistatud kujus (väga — vt. lühendi tuletus). Lühend r-tähega kirjutatakse vasemalt paremale.

4) Lühend moodustatakse lihtsalt sõna esimesest tähest. Sõnade *meie* ja *me*, *mina* ja *ma*, *sina* ja *sa*, *teie* ja *te*, *tema* ja *ta* jaoks on olemas ühised lühendid.

Loe:

1. *meie* *me* *mina* *ma* *sina* *sa* *teie* *te* *tema* *ta*
2. *meie* *me* *mina* *ma* *sina* *sa* *teie* *te* *tema* *ta*
3. *meie* *me* *mina* *ma* *sina* *sa* *teie* *te* *tema* *ta*
4. *meie* *me* *mina* *ma* *sina* *sa* *teie* *te* *tema* *ta*
5. *meie* *me* *mina* *ma* *sina* *sa* *teie* *te* *tema* *ta*
6. *meie* *me* *mina* *ma* *sina* *sa* *teie* *te* *tema* *ta*
7. *meie* *me* *mina* *ma* *sina* *sa* *teie* *te* *tema* *ta*
8. *meie* *me* *mina* *ma* *sina* *sa* *teie* *te* *tema* *ta*
9. *meie* *me* *mina* *ma* *sina* *sa* *teie* *te* *tema* *ta*
10. *meie* *me* *mina* *ma* *sina* *sa* *teie* *te* *tema* *ta*

Kirjuta: *Sm Ja(a)k Kä(ä)r tegeleb rehel. Ehk sa(a)me meie veel Tahevale jä(ä)da. Väga pehme samet. Mina te(e)n pa(a)r kaha. Teie te(e)te väga kena lava. Meie na(a)ber sm Sa(a)r ajas lehma ädalale. Kes ajas kana e(e)male? Ära maga ma(a)s! Ere ese ve(e)reb te(e)l nagu ketas. Talv läheneb. Kas ta(a)t lähed ära? Ta va(a)tas (h)etke arvele. Helga pe(e)nar. Kas sa lähed järvele? See ketas ve(e)res läbi akna maha. Nad te(e)vad avara sadama jne.*

Sõnu, mis omavad erilühendeid, mitte välja kirjutada! See pärast tuleb erilise hoolega omandada lühendid, mis on esitatud nii käesolevas kui ka kõigis järgmises paragrahvides. Lühendid ära õppida, kirjutades neid nii üksikult kui ka lausetes!

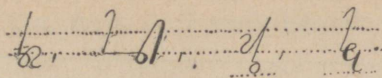
§ 6.

Vokaalid o, u, õ, ö, ü sõna keskel.

	LÄHISIDE	KAUGESIDE
Rõhuta	 o	 e õ(ö)
Rõhuga	 a u	 ä ü

1) lo(o)g, lõ(õ)g, võ(ö)le, pü(ü)d; 2) ko(o)r, pü(ü)l; 3) külm, lu(u)d,

1) lo(o)g, lõ(õ)g, võ(ö)le, pü(ü)d; 2) ko(o)r, pü(ü)l; 3) külm.
lu(u)d,

torm, kü(ü)rak, mo(o)tor, kulub.

1) *o*, *u* sõna keskel märgitakse neile vahenditult järgneva konsonandi asetamisega poole mõõdu võrra põhijoonest madalamale, kusjuures *o*-le järgnev konsonant kirjutatakse rõhuta, *u*-le järgnev konsonant rõhuga. Samasuguselt, kuid kaugeside-mega tähistatakse *õ*, *ö* ja *ü*. *õ*-le ja *ö*-le, millised tähed kirjutatakse ühtemoodi, järgnev konsonant kirjutatakse rõhuta, *ü*-le järgnev konsonant — rõhuga.

2) Vokaali tähistamiseks põhijoonest poolemõõdulise märgi või peahaardega ühemõõdulise märgi allalangetamisel kirjutatakse sidejoon sirgjoonelisel (koor, püül).

3) Põhijoonest madalamale kirjutatud tähemärkidele liituvad järgnevad märgid samarealiselt (mitte viies neid üles põhijoonele), kui nende ees ei ole vokaali (külm, torm), samuti kirjutatakse samarealiselt märgid *e*, *a*, *ä* tähistamise puhul (küürak); vokaalide *o*, *u*, *õ(ö)*, *ü* märkimise puhul aga langeb rida veel poole mõõdu võrra allapoole (mootor, kulub).

T ä h e l e p a n u k s õ p p i j a i l e :

1) Stenograafia õpetab inimest püsivusele, tahtetugevusele, kannatlikkusele ja plaanilisele õppimisele.

2) Stenograafia edu oleneb tugevast teadmiste vundamendist, seepärast mitte ühtki õppetükki poolikult õppida.

3) Erilist tähelepantu pöörata selgele, ilusale ja voolavale kirjale. Iga sõna kirjutatakse ühe käetõmbega.

4) Lugeda sagedamini oma stenograafilisi kirjutusi!

5) Stenografeerida ka mõttes — kujutada sõnu ette stenograafiliselt neid kirjutamata, näit. loosungite nägemisel, laulusõnade kuulamisel jne.

6) Õppimine rajanegu eneseusaldusele ja sihikindluse omandamisele!

Loe:

g, b, l, o, r, a, o, b, i, n, e, n, k, e, r,
r, o, e, r, a, e, l, e, e, e, e, k, o, e,
k, o, e, k, e, r, o, t, k, o, e, n,
l, i, n, e, l, o, r, n, i, l, i, n, e, e,
o, h, o, k, o, e, l, a, k, o, l, e, e,
k, o, k, o, e, e, o, k, o, e,
l, e, l, o, r, n, i, e, e, e,
k, l, e, k, o, e, o, k, o, e.

Kirjuta: koger, sõ(õ)m, mõ(õ)k, tulus, bulvar, ano(o)d, etü(ü)d, ju(u)bel, kahur, lõke, valu(u)ta, tõrv, sülem, rö(ö)bas, pola(a)r, nõlg, mujal, ko(o)k, kobar, kalmus, kurk, ro(o)sa, ro(o)v, sõmer, lõ(ö)k, so(o)dus, lõhe, so(o)da, vo(o)rus, nõ(ö)r, po(o)lus, potas, tü(ü)p, võ(õ)p, küte, purk, anum, da(a)tum, jo(o)d, kalm, so(o)bel, kohus, roma(a)n, kõla, lugeja, magus, pude, no(o)t, nu(u)del, puhas. Ta läheb Jõgevale. Valvel sõdur. Ladus kõne. Kõrge kõrb. Volga vo(o)d. Meie su(u)r koduma(a) NSVL.

e, x, r, f, r, z, r, f, e. 3) h, n. 4) e 5) [x=]

küll, mõni, mööda, oma, nüüd, olu, 3) kogu, 4) 5) ja.
kokku. lõpp.

6) [u] [v] [w] [x] [y] [z]

6) on.

7) taga.

Siin esineb rida täiendavaid lühendeid. Vaatleme ka nende tuletamist:

1) Lühend on moodustatud ühest tüvekonsonandist, mille abil tüvevokaal on tähistatud sümboolselt (sõnas *kus* = vokaal u, sõnas *pole* = vokaal o).

2) Lühend on moodustatud tüvekonsonandist vokaaliliselt sümboolselt tähistatud kujus (*juba*).

3) Lühend on moodustatud kahest tüvekonsonandist (*kogu*, *kokku*).

4) Lühend on moodustatud sõna esimesest konsonandist.

5) Lühend *ja* on moodustatud sõna lõpu *a* märgist, mis kirjutatakse põhijoonest kõrgemale (põhijoone ja ülajoone vahele).

6) Lühend *on* on moodustatud järgmiselt: *on* väljakirjutamisel stenograafiliselt väljendatud *n* märgi tagakaart pikendatakse kuni põhijooneni ja eeskaar jäetakse ära ning saadav poolesõõritaoline kujutis märgitakse põhijoonele. Niisugust lühendit nimetatakse poolkorrapäraseks.

7) Lühend *taga* on vabalt võetud märk ning seesugust lühendit nimetatakse ebakorrapäraseks.

Stenograafias on lühendid enamikus kõik korrapärased ning seega ei ole nende õppimine raske; poolkorrapäraseid ja ebakorrapäraseid lühendeid on vähe.

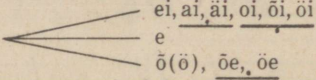
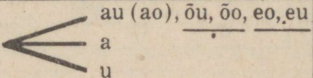
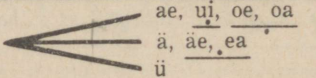
es on sinu ema ja õde nüüd elavad? Ava kohe
 värav! Oras pole veel salves. Sõdur relvaga läheb mööda
 te(e)d. La(a)ger asus maja taga. Su(u)r me(e)s, su(u)r särk.
 Külm ajab mehe re(e)lt maha. Veel mõni sõna ja lõpp! Kuhu
 talvel tu(u)l puhub, sä(ä)l on lume(h)anged. Kogu minu ra(a)-
 matud kokku! Sõna on südame mõ(ö)t. Merel on su(u)r torm

Kirjuta: Tule minu juurde! Kalamehe vana võrk puru-
 nes juba ve(e)s. Kus sinu ema ja õde nüüd elavad? Ava kohe
 värav! Oras pole veel salves. Sõdur relvaga läheb mööda
 te(e)d. La(a)ger asus maja taga. Su(u)r me(e)s, su(u)r särk.
 Külm ajab mehe re(e)lt maha. Veel mõni sõna ja lõpp! Kuhu
 talvel tu(u)l puhub, sä(ä)l on lume(h)anged. Kogu minu ra(a)-
 matud kokku! Sõna on südame mõ(ö)t. Merel on su(u)r torm

— kunas tuleb lõpp? On Jukul oma ra(a)mat ka(a)sas? Te(e)d
tö(ö)d, me(e)l rõ(õ)mus. Mõni (h)alg on veel ma(a)s. Tõ(ö)s
(h)u(u)ga, tehas! ...

§ 9.

Vokaal i ja diftongid sõna keskel.

	LÄHISIDE	KAUGESIDE
Rõhuta	 i — o	 ei, ai, oi, oi e õ(õ), õe, õe
Rõhuga	 au (ao), õu, õo, eo, eu a u	 ae, uj, oe, oa ä, äe, ea ü

libe, visa, vi(i)vis, laud, lõuna, peod, leib

1) libe, visa, vi(i)vis. 2) laud, lõuna, peod. 3) leib,

laine, lõim, laev, tuim, poeg

laine, lõim. 4) laev, tuim, poeg.

päev, teadus, jõel

5) päev, teadus, jõel.

1) Vokaal *i* märgitakse sellega, et *i*-le järgnev konsonant kirjutatakse vahenditult poole mõõdu võrra põhijoonest kõrgemale ilma rõhuta.

Diftongid jagunevad märkimisviisilt kolme gruppi, arvestades nende kõlalist sarnasust:

2) *au*-(*ao*-) grupp (*õu*, *õo*, *eo*, *eu*) tõstab temale järgneva konsonandi vahenditult rõhuga kirjutamisel poole mõõdu võrra põhijoonest kõrgemale; *õu*, *õo* eristamiseks märgitakse sidejonele punkt alla, *eo*, *eu* eristamiseks — punkt peale.

3) ei-grupile (ai, äi, oi, õi, öi) järgnev konsonant kirjutatakse rõhuta poole mõõdu võrra põhijoonest kõrgemale ja on seotud eelneva märgiga pika juusjoonega; ai, äi eristamiseks märgitakse sidejoonele punkt peale, oi, õi, öi eristamiseks — punkt alla.

4) ae-grupile (ui, oe, oa) järgnev konsonant kirjutatakse rõhuga ja on seotud eelneva märgiga kaugesidemega poole mõõdu võrra kõrgemal; ui eristamiseks märgitakse sidejoonele punkt peale, oe, oa eristamiseks — punkt alla.

5) Diftongid äe ja ea tähistatakse nagu ä. Neid diftonge eristatakse ä-st punktikesega sidejoone peal. Diftongid õe ja öe väljendatakse nagu õ(ö), eristades neid õ(ö)-st punkti asetamisega sidejoone peale.

Loe:

et, ep, to, ot, st, th, ca, es, so, eson,
re, ve, ne, ve, to, pe, ke, ai, oi, vi,
ko, oi, to, te, es, esch, oi, oi, ve, ve, ve,
er, ve, ve, ve, ce, to, ai, ve, ve,
er, oe, to, er, ve, et, er, ve, ve, er, ve,
et, ve, et, ve, ve, ve, ve, to, ve,
ve, ve, ve, ve, ve, ve, ve, ve, ve,
ve, ve, ve, ve, ve, ve, ve, ve, ve.

ühesuguselt ühemõõdulise längus juusjoonega, kusjuures silp -ed eristatakse silbist -ad punktikesega joone peal, lõppsilp -id aga märgitakse püstise ühemõõdulise juusjoonega. Tuletuslikult kujutavad need lõppsilbimärgid konsonandi d sidejoont.

Senikäsitletud punktide asetamine silpidele kui ka punktide abil diftongide eristamine, samuti ka järgnevais paragrahvides üksikute silpide eristamiseks punkti kasutamine on mõeldud ainult algajaile. Küllaldase vilumuse korral või kui on juba rohkem stenograafiat õpitud, langeb punktide asetamise vajadus ära. Sõnast või lausest on juba näha, mida on tahetud väljendada.

Loe:

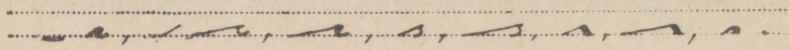
a, n, l, r, s, o, i, l, u, r, o, a,
 re, se, l, a, b, ~, ve, es, se
 o es, es, es, bi, es, e, h
 cor Leo, er, re, re, re, re, re,
 l, m, o, e, l, i, n, k, es, a, e,
 nge - l, o, a, s, l, k, r, s, ve
 n, a, n, l, e, l, e

Kirjuta: iha, ike, Aegna, aim, ais, ihe, ihes, uimus, iva, ait, (h)i(i)s, õige, öine, oivaline, aiva, (h)i(i)gel, aun, (h)ilp, aul, (h)irs, (h)iline, Euroopa, ki(i)tused, orased, ilvesed, emad,

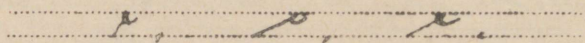
kuused, mutid, to(o)lid, sademed. Kalurid panid võrgud kai-
vama. Minu õde elab Auveres. Autobus jõudis õigel ajal
kohale. Kes aega vi(i)dab, see aega sa(a)b. Oma ki(i)tus (h)ai-
seb. Vanad nõule, no(o)red teole! Talvel kahe mehe jõud.

§ 11.

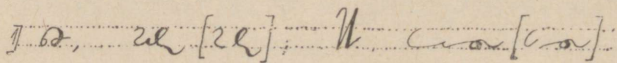
Vokaalid ja diftongid sõna lõpus. Diftongid vokaali ees.
Harvemini esinevad diftongid. Liitsõnad.

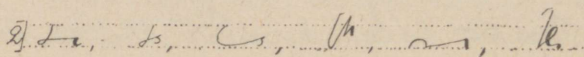
a, e, ä, o, õ(ö), u, ü, i,
(äe, ea) (õe, öe)

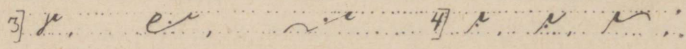
au-grupp (õu, õo, eo, eu)	ei-grupp (ai, äi, oi, õi, öi)	ae-grupp (ui, oe, oa)
---------------------------------	-------------------------------------	-----------------------------

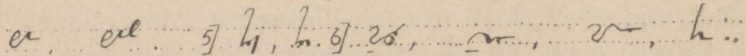
1) raha, ma(a)-alune, kate, ve(e)-ä(ä)rne.

2) jä(ä), jo(o), võ(ö), pidu, sü(ü), kali.

3) iao, lai, sui. 4) õu, õue, õues,

laua, laual. 5) kiud, kiu. 6) Marie, Aasia, minia, tu(u)a.

7) raud/tee, (toidu/kaubad), seltsime(e)s, mereme(e)s;
raudtee, toidukaubad toidukaubad,

MeA, hæn; raudtee, meremees;
kokku/tulek, Sinejärve, Avinurme,
kogu/ilmne:

Eelmistes paragrahvides käsitleti vokaale ja diftonge sõna algul ja keskel ning sel puhul väljendati vokaale ja diftonge konsonandimärgi abil, eraldades üksikuid vokaale ja diftonge sidejoone pikkuse või märgi kirjutamise rõhuga. Sõna lõpul aga omavad vokaalid ja diftongid erimärke, mida käsitleme allpool.

1) Vokaalide *a* ja *e* jaoks on kaks erinevat märki; tavaliselt kasutatakse nende tähistamiseks käesoleva paragrahvi algul esitatud vokaalimärkide näites toodud esimest märki, kuna teist märki kasutatakse siis, kui neile vokaalidele järgneb mõni teine vokaal, näiteks liitsõnades (maa-alune).

2) Teised vokaalid ning *au-*, *ei-* ja *ae-*grupi diftongid omavad sõna lõpul ainult ühe märgi ja need märgid on esitatud paragrahvi algul toodud vokaalimärkide näites. Siinjuures olgu eriti tähelepanu juhitud *i* märkimisele, mida tähistatakse punktina pöördega paremale (punkt pöördega vasakule tähistab lühendeis ja välekirjas kasutatavat *I*-tähe märki).

3) Diftongi eristamist punktiga kasutatakse ka sõna lõpul eespooltoodud reeglite kohaselt (§ 9).

4) Kui *au-*, *ei-* ja *ae-*grupi diftongile järgneb vokaal, siis tähistatakse need diftongid vastava erimärgiga (õue, õues).

5) Kõik need harva esinevad diftongid, mis ei kuulu eelmises paragrahvis toodud *au-*, *ei-* ja *ae-*gruppi, kirjutatakse sõna algul või keskel järgmiselt: diftongi esimene vokaal kirjutatakse välja ja teine vokaal märgitakse temale järgneva kon-

sonandiga sümboolselt (kiud), sõna lõpus aga kirjutatakse selle diftongi mõlemad vokaalid välja (kiu).

6) Vokaal eri silbina kirjutatakse välja (Marie).

7) Liitsõnad võib kirjutada kokku või lahku (raudtee). Lahuskirjutamisel on soovitatav jätta täiend- ja põhisõna vahe lühemaks, millega näidatakse nende ühtekuuluvust. Lahuskirjutamist praktiseeritakse rohkesti, sest see ei tee kirja pikemaks. Lahuskirjutatud liitsõnu on kergem dešifreerida.

Kokkukirjutamine võib toimuda kahel erineval põhimõttel:

a) Täiendsõna viimane vokaal kirjutatakse välja vokaalimärgiga (seltsimees). Sellega eriti märgitakse sõnade kokkukirjutamist, näidates aga ka vokaalimärgiga, kus lõpeb täiendsõna ja kus algab põhisõna.

b) Lihtsaid ja sageli tarvitataavaid liitsõnu kirjutatakse hariliku nõude kohaselt, sidudes täiendsõna põhisõnaga vokaali kaudu sümboolselt (meremees).

Kui üks liitsõna osadest omab erilühendi või lõpeb või algab erilühendiga, siis on soovitatav neid liitsõnade osi lahus kirjutada (kokkutulek, koguilmnne).

Nimede kirjutamisel ei või liitsõnu lahutada (Sinejärve, Avinurme).

Saanud ülevaate vokaalidest ja diftongidest, märkab õppija, et stenograafiline kiri alati ei vasta õigekeelsusele, näit. mõned vokaalid ja diftongid omavad ühesuguse tähistuse jne. Hiljem, eriti aga õpiku teises osas, tutvume lahkuminekutega stenograafilise kirja ja õigekeelsuse vahel, nagu kirjamärkide, üksikute tähtede ja silpide väljalangemisega või koguni ühe tähemärgi asendamisega mõne teisega. See ei tee stenograafiat halvemaks, vaid lihtsamaks, kurrentsemaks, seega tarvitamisel paremaks.

Algajale on natuke võõras stenograafilise kirja lihtsustamine, edaspidi aga saab see õppijale enesestmõistetavaks.

Dešifreerimisel aga arvestatakse muidugi õigekeelsusreegleid.

§ 12. Ülevaatlik tabel vokaalide ja

KANGUSE ASETUS JA KIRJUT LÕRUGUSE VIIS ASTE	LÄHISIDE					
	RÕHUTA			RÕHUGA		
	SÕNA ALGUL	SÕNA KESKEL	SÕNA LÕPUS	SÕNA ALGUL	SÕNA KESKEL	SÕNA LÕPUS
PÕHIJÕONEL				A		
				a	õ	ä
PÕHIJÕONEST ALLPOOL	O			U		
	o	õ	ö	u	ü	ü
PÕHIJÕONEST ÜLALPOOL	I			AU GRUPP (AU, AO, ÖU, ÖO, EO, EU)		
	e	ä	ö	au ao	ea	ea
				öu öo	ku	ku
				eu eo	ku	ku

diftongide kirjutamiseks stenograafias.

KAUGESIDE					
RÕHUTA			RÕHUGA		
SÕNA ALGUL	SÕNA KESKEL	SÕNA LÕPUS	SÕNA ALGUL	SÕNA KESKEL	SÕNA LÕPUS
E			Ä, Æ, EA		
			ä]		
			äe]		
õ, ö, õe, õe			ü		
õö]					
õe]					
EI GRUPP (EI, AI, ÄI, OI, ÖI, ÕI)			AE GRUPP (AE, UI, OE, OA)		
ei]			ae]		
ai]			ui]		
äi]			oi]		
oe]			oe]		
oi]			oa]		

Kordamisharjutused:

1) *dd, ded, did, deid, dod, dōd, dad, dād, daud, daed, dud, dūd, dōd*

1) dd, ded, did, deid, dod, dōd, dad, dād, daud, daed, dud, dūd, dōd

2) *dad, dād, did, deid, daed, dud, dūd, dd, ded, daud, dod, dōd*

2) dad, dād, did, deid, daed, dud, dūd, dd, ded, daud, dod, dōd

3) *deid, daid, toid, daud, dōud, deod, daed, duid, doed, dāid, tōid, daod, dōod, deud, doad, tōid*

3) deid, daid, toid, daud, dōud, deod, daed, duid, doed, dāid, tōid, daod, dōod, deud, doad, tōid

4) *ede, ada, ädä, odo, ödö, udu, üdū, idi*

4) edei, audau, aedae

edei, audau, aedae

Samasuguseid harjutusi teha:

1) tt, tet ine. 2) ss, ses ine.

Tabelis olevate sõnade desifreerimine.

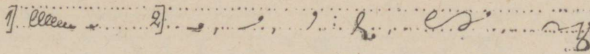
Lähiside.

a — adu, jalg, rada;
o — oda, ko(o)l, so(o);
u — uba, ku(u)l, su(u);
i — ime, si(i)l, vili;
au(ao) — auk, laud, lao;
õu, õo — õun, tõus, nõu;
eo, eu — eos, seos, peo.

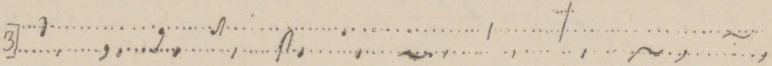
Kaugeside.

e — ema, tehes, teele;
ä — äge, järv, jä(ä);
äe, ea — eakas, teadus, näe;
õ, ö, õe, öe — õ(ö)s, kõ(ö)k, tõ(ö);
õe, öe — õel, sõed, jõe;
ü — ümar, küla, sü(ü);
ei — eide, leib, patarei;
ai, äi — äike, käib, mai;
oi, õi, öi — õige, võim, koi;
ae — aed, laev, sae;
ui — uim, kuiv, nui;
oe, oa — oad, poeg, loe.

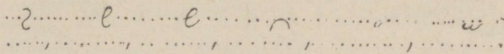
Lõppsilbid -al, -el, -il. Lühendeid III.

2) -al, -el, -il: ilusal, lehel, sõduril,

3) iga ilma, iial, ligi, liig, ikka, kuni, mida, mitte, siin, nii, liiga,

mis, mil(lal), mille, siis, ei, ei ole.

1) Nagu § 11-ndas tähistatud, kasutatakse sõna- ja silplühendeis *l*-i tähistamiseks veel erimärki — punktikest pöördega vasakule. See on tuletatud *l*-tähest, nagu esitatud näites.

2) Eeltähendatud *l*-tähe märki — punktikest — kasutatakse ka lõppsilpide *-al*, *-el* ja *-il* märkimiseks. Neid lõppsilpe tähistatakse *l* punktikese kaudu erinevate eesjoontega.

3) Lühendeid õppides püüda kõigepealt selgitada nende tuletamist. Sel teel jäävad lühendid kõige kergemini meelde. Toome mõningaid vihjeid:

Lühend *iga* — võetud tüvekonsonant *g*, millega on sümboliseeritud kahte tüvevokaali: *g* on *i* tõttu kõrgemal ja *a* tõttu rõhuga.

Lühendid *ilma*, *iial*, *ligi* sisaldavad *l* punktikest.

Lühend *ikka* kujutab *i* punktikest ilma eesjooneta ja asetseb sama vokaali sümboliseerimise tõttu kõrgemal.

Lühendis *siin* on mõttes stenograafiliselt väljakirjutatud sõnast välja jäetud *s*-tähe osa ja ülejäänud osa on lastud langeda põhijoonele.

Lühend *ei* sisaldab *ei* diftongimärgi ülemist kaarekest.

Loe:

h k l a r d . c . e t l a . h e w
l a k . b o l o k o i n , h o k . l a
h e r , n u p o s ! e n w e - t e h e
l e r o ! e n e n e r e r , o b e ?
h e r . n u p o s ! e n w e - t e h e
n e e h k l i j . l e . l a r t a r e r
h e h - e s e e s a i : " t u l , n a s .

Kirjuta: Sügisel su(u)red rõ(õ)mud, kevadel k(e)ed magusad. Igal inimesel omad (h)ead ja vead. Uni nõuab ikka oma. Kas mitte nii? Mida Juku õpib, seda Juhan teab. Iga tö(ö) ajab oma aega taga. Kas ra(a)matud, mis õde tõi, on siin? Kala ei ela kuival. Millal algab pidu? Veel kulub aega ligi tund, siis tulen kuni järveni. Mitte liig vara! Sõnad ei tasu võlga. Iial ei tagane ma. Ei ole ilus valet rä(ä)kida. NSV Li(i)du kodanikel on õigus puhkusele. NSV Li(i)du kodanikel on õigus (h)aridusele. Elagu meie su(u)r koduma(a), NSVL!

§ 14.

j-i reegel. Lühendeid IV.

h k l a r d . c . e t l a . h e w
l a k . b o l o k o i n , h o k . l a
h e r , n u p o s ! e n w e - t e h e
l e r o ! e n e n e r e r , o b e ?
h e r . n u p o s ! e n w e - t e h e
n e e h k l i j . l e . l a r t a r e r
h e h - e s e e s a i : " t u l , n a s .

1) karja,

orjus,

küljes,

vilja,

Kirjutata: Lehvisid vaid punalipud, võitlustahe täitis me(e)lt. Õigus elab kõige kauem. Kahel ikka kahe nõu. Täis mõ(õ)t, täis raha. Kui kevad on käes, kui ilmad on ilusad, siis algab aiatöö. Kuidas käib sinu käsi? Ema ajas lo(o)mad karja. Kuhu sa ka ei va(a)ta, kõikjal asuvad a(a)sad. Kui kaua sa käisid marjul? Kas need mõlemad mehed lähevad tema kaudu koju? Va(a)ta, päike ju särab! Raske, kuid vajalik. Mitte nüüd kohe, vaid (h)iljem tule ko(o)li või ko(o)li aeda. Ei või teada, millal ta asus te(e)le. Võ(õ)rad veised ei seisa karjas. Arm mõjub enam kui (h)irm. Et (h)ästi teha, tuleb (h)ästi pü(ü)da.

§ 15.

Liitkonsonandid.

1) ng, nk, ns, ts, hk, ld, ks, nd, st, sv,

sk, sp, hv, ht; mb, mp, hm, rd.
ps

2) s sss, t ttt, r rrr, l ll, j jj, k kk, s sss

4) p ppp, e eee, s s, 5) p ppp, l ll, l ll, r rr,

t ttt, c ccc, s sss, t ttt, g ggg, l l

6) kard, kirde.

7) k kkk, h h, h h, B, Be, Be

7) kahm, kahmak, kohm, kohmakas, vihm, vihmale, ihmama.

1) Kirja hõlbustamiseks ja lihtsustamiseks tarvitatakse sageli esinevate liitkonsonantide tähistamiseks erimärke, mis on tuletatud liidetavate konsonantide märkidest. Näites esitatakse elementaar-stenograafias kasutatavaid rohkem esinevate liitkonsonantide erimärke.

2) Liitkonsonandid *ng, nk, ns, ts, ht* märgitakse sõna algul ja sõna keskel aasaga alumises osas, mispärast ka eelmises näites need liitkonsonantide märgid on esitatud kahes kujus. Aasa otstarbeks on teiste märkide liitmise hõlbustamine. Harjutamiseks kirjutada neid märke üksikult ja liitena, s. o. üksteisele järgnevalt.

3) Teised konsonandid on ilma aasata sõna algul ja sõna keskel, sest nende algkuju võimaldab nende liitmist teiste märkidega ilma aasa kasutamata. Ilma aasa kasutamata tarvitatakse ka märki *hk*, liites ta järgneva märgiga teravnurkselt, et vältida sarnasust mõne teise märgiga.

4) *ld* ja *ks*-i märgi rõhuga kirjutamisel märgitakse rõhuga ainult märgi alumine osa.

5) Harjutamisel tuleb hoolikalt tähele panna erinevusi enam-vähem sarnaste märkide kirjutamisel, näit. *nd* ja *ld*, *st* ja *sv*, *sp* ja *hv*, *k* ja *sk*, *nk* ja *ts*, *ng* ja *ns*.

6) *rd* tähistatakse *r*-i märgiga pöördega vasakule (kard, kirde).

7) Peale p. 2 nimetatud liitkonsonantide kirjutatakse aasaga sõna algul ja keskel veel *hm*. See on kahemõõduline põhijoonelt alanev märk. Allalangemisel (*o, u, õ, ü* tõttu) langeb ta nagu harilikult poole mõõdu võrra ja järgnevate märkide liitmiseks määrab rea *hm* aasa lõpukoht, mis on sel korral märgi keskkohal. Ülestõusul (*i, ei, au, ae* tõttu) tõuseb *hm*-i märk aga terve mõõdu võrra ja jääb alumise osaga põhijoonele (vihm); see joon on määrav järgmiste märkide kirjutamiseks (rihmale). Sõna algul rida tõstvate märkide puhul algab *hm* põhijoonelt (ihmama). Rõhuga kirjutamisel kirjutatakse *hm* rõhuga ainult alumises osas (kahm).

Kirjuta: Inimene sa(a)b tö(ö) e(e)st, lind laulu e(e)st. Omad vitsad, kibedad vitsad. Vä(ä)na vitsa, kuni vits vä(ä)n-dub. Ilus hobune, ilusad valjad. (H)einam(a)al kasvab kõrge kask. Tahvel ripub seinal. Laiskus läheb naha vahele. Igal (h)ädal oma arst, igal tõvel oma tohter. Uhkus istub (h)u(u)le peal. Rä(ä)gi, mis tõsi, sö(ö), mis küps. Unest ei sa(a) pätsi. Kes ke(e)ldu ei ku(u)le, peab kahetsema. Mis (h)undi su(u)s, see (h)undi kõhus. Ühe (h)ärja seljast ei saa kaht(e) nahka. Bilanss on tasaka(a)lus. Osta kimp rediseid. Linda, kurba leskenaine, leinas lahkund armukesta. Leinas ku(u), leinas kaks, kurtis tüki kolmat ku(u)da, mõne päeva neljat ku(u)da.

§ 16.

Lõppsilpide -ne ja -me grupp.

Märgi rikkus							
$\frac{1}{2}$ määtu —		1 määtu —		$1\frac{1}{2}$ määtu —		2 määtu —	
Vokaleid	Näide	Lõpp-silbid	Näited	Lõpp-silbid	Näited	Lõpp-silbid	Näited
		1.-ne	õhtune	1.-me	pakume	lamata	kelomata
a	ba	2. ane	rahane	2. ame	vaatame	lamata	lugemata
		-an	valan	-am	magusam		
		3. ene	vätkene	3. eme	kulgeme		
		-en	silen	-em	julgem		

Siin esineb kolme erineva pikkusega lõppsilpe, vokaali *a* lõpp on võrdlusena juurde toodud. Lõppsilbid *-ne*, *-ane*, *-an*, *-ene*, *-en* on ühemõõdulised sirgjooned; lõppsilbid *-me*, *-ame*, *-am*, *-eme*, *-em* on poolteistemõõdulised ja lõppsilbid *-(a)mata*, *-(a)matu* on kahemõõdulised sirgjooned. Lõppsilpide *-ne* ja *-me* ees tuleb algajail arusaamatuste vältimiseks vokaalid välja kirjutada (õhtune, pakume). Lõppsilpe *-ene*, *-en* eristatakse lõppsilpidest *-ane*, *-an* punktikesega. Samuti lõppsilpe *-eme*, *-em* eristatakse lõppsilpidest *-ame*, *-am* punktikesega. Eristamist kasutavad ainult algajad, edaspidi langeb eristamisvajadus ära. Lõppsilbid *-(a)mata* ja *-(a)matu* märgitakse ühtemoodi; kui just on vaja viimast eristada esimesest, siis võib seda teha punktikesega.

Lühendeid V.

s, s, s, p, p, p, r, r, r, r, r, r
ning, mingi, seni, nõnda, eks, miks, üks, rohke(m), raske, enam,

l, l, l, l, l, l, e, e, e
sest, vahest, vist, tõesti, just, umbes, kumb, ümber.
vast

Kõik esitatud lühendid on korrapärased. Lühend *enam* kujutab lõppsilpi *-am*. Lühend *seni* kujutab *ns*-i märki.

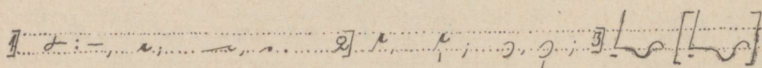
Õppijal on soovitatav nii õpitud kui ka edaspidi õpitavad lühendid reastada kiirkirjamärkide järgi, näit. lühendid, mis on tuletatud *t* märgist, *st* märgist ine Säärane reastamine aitab kergemini lühendeid meelde jätta.

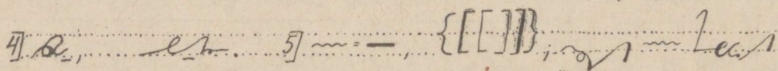
Kirjutaja: *Kuidas külvad, nõnda lõikad. Seni poeg poeg, kuni naise võtab. Vana rebast raske pü(ü)da. Üks hea, teine kaunis, kolmas taga targem. Kuri tuleb kutsumata, viletsus vilistamata. Täna liugu laseme, seljas kasuk lumine. Laps las-(k)i(s) liugu ümber posti umbes üks tund. Kits arutas kahe kuhja vahel: mõlemad on (h)ead, kumba võtma pean? Nad tulid koolist ning läksid koju. On võhikutel otsus ühine — mis neile tundmatu, see kõik on tühine. (I. Krõlov.) Tahame üles lü(ü)a uue mü(ü)ri ja sarika, tahame elada, laulda ning lu(u)a. (J. Sütiste.) Vast sähvab (h)orisondil põuavälk. (J. Kärner.) Meie võime naerda ja laulda kui lapsed, sest see ei takista lõbusat tö(ö)d.*

§ 17.

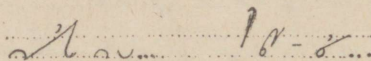
Üksikud tähed ja eristamismärgid. Kirjavahemärgid.

1) a, e, i. 2) kaua, au: kohe, oh: 3) Tõnis

4) armee, elegia. 5) mõttejoon, klambrid, No(o)rusaeg — külviaeg

se(e)p see on... Kõik ri(i)gid ja r(a)ad...

1) Üksikuid tähti kirjutatakse nagu tavaliselt. Sirgjoonelist sõnalõpu *a*-d ei tarvitata üksiku tähena, sest selle võib ära segada lühendiga *ja*; samuti ei tarvitata kaldjoonelist sõnalõpu *e*-d üksiku tähena, sest see on sarnane lühendiga *et*. Seepärast tarvitatakse üksikute tähtedena näites näidatud teisevormilist *a*-d ja *e*-d.

2) Kui sõnalühend sarnaneb mõne teise sõna väljakirjutisega, siis tehakse eristamiseks viimasele komataoline kriips alla (au, oh).

3) Nimede kirjutamisel, nagu juba eespool nägime, tehakse sõna algusele kriips või punkt alla. Kui nime dešifreerimisel on karta raskusi, siis võib diftongi üldse mitte kasutada (vt. harjutuses: Koidula).

4) Kui stenograafias soovitakse pikkusväldet märkida, siis tehakse vastava tähe alla kriips (armee, eeleogia).

5) Vahemärgid on stenograafias samasugused nagu harilikus kirjas, välja arvatud mõned erandid. Tavaline mõttekriips (sirgjooneline kriips) on lühend *enam*, seepärast märgitakse mõttekriips stenograafias teisiti: kas lainelise või paksema joonena. Harilikud klambrid on sarnased lühenditega *veel* ja *ehk*, seepärast on stenograafias niisugused klambrid, nagu näites toodud. Apostroof märgitakse stenograafias kõverkomana.

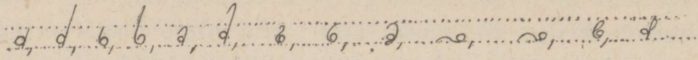
Loe:

Handwritten stenographic examples on ruled lines. The first line shows a word with a long horizontal stroke under the 'h' and a vertical stroke under the 'e'. The second line shows a word with a long horizontal stroke under the 'h' and a vertical stroke under the 'e'. The third line shows a word with a long horizontal stroke under the 'h' and a vertical stroke under the 'e'. The fourth line shows a word with a long horizontal stroke under the 'h' and a vertical stroke under the 'e'.

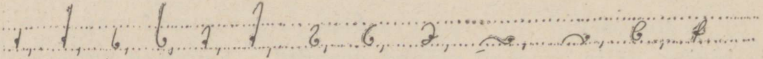
Kirjuta: Besee, etüüd, nivoo.

Oh laula, armas veli! *Kaua* kestku *sinu* au! Kevadisel koidua'al vara kõnd'sin ni(i)du r(a)'al: tuhat, tuhat pisarat heinaladval li(i)k'sivad. (A. Reinald.) Lõpp (h)ea — kõik (h)ea.

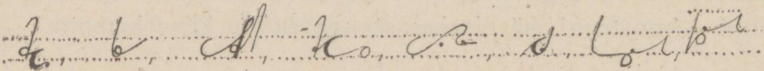
r-i ja l-i reegel.

dr, tr, br, pr, gr, kr, mr, vr, hr, nr, sr, lr, ndr ine.

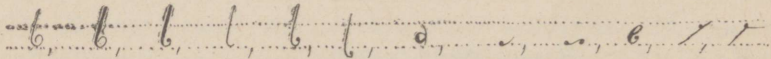
dl, tl, bl, pl, gl, kl, ml, vl, hl, nl, sl, ll, ndl ine.

kruvi, pr(a)ad, västrik, klaver, võimla, (h)a(a)vliid, põ(ö)rleb, ti(i)rleb.

Kui konsonandile (või liitkonsonandile) järgneb r või l, siis need liidetakse selle konsonandiga pöördega vasakule, kusjuures l muutub vasakule keeratud punktiks. Kui r-le järgneb l, siis jääb l-i punkti kõrgus rea määrajaks (pöörleb, tiirleb).

Lühendeid VI.

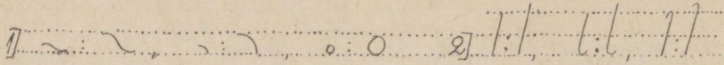

pärast, praegu, palju, pea, peal, pool, säärane, jälle, alati, alles, eile, eilne.
sarnane

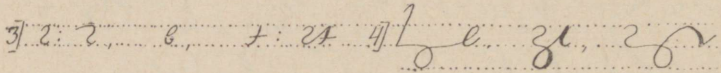
n. l. r. l. o. l. b. n. e. l. b. n. a. a. l. l. e. a. l. l. e.
 l. o. l. r. i. t. a. l. o. l. b. n. e. l. l. e. l. b. n. e.
 n. e. l. l. e. l. b. n. e. l. o. l. b. n. e. l. l. e.
 l. e. a. l. l. e. l. b. n. e. l. l. e. l. b. n. e. l. l. e.
 a. l. l. e. l. b. n. e. l. l. e. l. b. n. e. l. l. e.
 l. o. l. r. i. t. a. l. o. l. b. n. e. l. l. e. l. b. n. e.
 n. e. l. l. e. l. b. n. e. l. l. e. l. b. n. e. l. l. e.
 l. e. l. b. n. e. l. l. e. l. b. n. e. l. l. e. l. b. n. e. l. l. e.

Kirjuta: Odrapõld. Tedrejaht. Kru(u)bipuder. Klo(o)r-
 lubi. Külm kli(i)ma. Tubli tüdruk. Tüli tühja asja pärast.
 Suvine tund enam kui talvine päev. Natuke (h)ea, palju veel
 parem. Plika teritas pli(i)atsit. Tüdruk mängis kandlel. Ema
 andis kohvri tütrele. Puhkus pärast töö(ö)d. Sekretär ulatas
 kü(ü)nlä. Jälle u(u)s on kevadine päev... Kangrud kodusid
 kleidiri(i)deid. Ko(o)lilaps va(a)tleb glo(o)bust. Õpilane kir-
 jutab kri(i)diga tahvlile. Ki(i)da töö(ö)d siis, kui töö(ö) on
 tehtud.

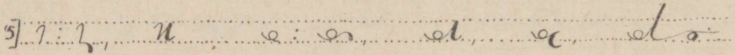
Kaksikkonsonandid. Eessõnad alg-, kord-

1) n : nn, s : ss, r : rr. 2) t : tt, p : pp, k : kk.

3) m : mm, ll, jj : maija. 4) k : korrele, murrab, mörrasse.

5) alg- : algus, algab, (algu-) kord- : korras, kordab, korduv, korrapärane. korr(a)-

1) *nn*-i, *ss*-i ja *rr*-i puhul kujuneb vastav tähemärk poole suuremaks, seega ühemõõduliseks.

2) *tt*, *pp* ja *kk* puhul kujuneb vastav tähemärk poole mõõdu võrra kõrgemaks.

3) *mm* on pikema ülemise kaarega kui *m*; *ll* tähistatakse tavalise *l*-i märgiga, millele on liitunud *l*-i teine märk — punkti. *jj* tähistatakse *j*-i märgiga, millest teise *j*-i tähistamiseks on jooneke läbi kirjutatud, samuti nagu *j* tähistatakse sümboolselt konsonandi järel.

4) Lisaks punktis 1 tähendatud märkimisele omab *rr* veel omapärasuse järgnevate märkide liitmise mõttes, nimelt tõstab *rr*-i märk rea märgi ülemise ääre kõrgusele (*kõrrele*). Seda omapärasust nimetatakse *rr*-i reegliks.

Muid kaksikkonsonante tavalises kirjas ei esine; kui nimede kirjutamisel tuleb vajadus teiste kaksikkonsonantide tähistamiseks, siis kirjutatakse need üksikult välja (*gg*, *bb* jne.).

5) Kirja lühendamist hõlbustavad ka eessõnade lühendid. Eessõnade lühendite kohta kehtivad samad põhimõtted nagu muude lühendite kohta. Eessõnu moodustatakse mitmel viisil,

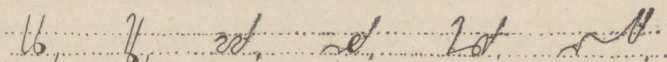

Kirjuta: *Iga algus on raske. Iga põld ei kannu iga-sugust vilja. Kõik pilved ei anna vett. Külme te(e)b vete üle sillad. Pikem jalg astub pikemad sammud. Kord ma Peipsi pi(i)ril käisin. Käbi ei kuku kannust kaugele. Su(u)r tükk ajab su(u) lõhki. Igaüks oma õnne sepp. Vi(i)nakla(a)si upub enam inimesi kui merre. Sõna murrab me(e)ste me(e)le. (H)ea tehtud aegamööda, pea tehtud pilla-palla. Magajale kassile ei jo(o)kse (h)i(i)r suhu. Lapsed läksid majja.*

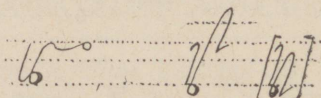
Su(u)r sõna Lenin igaveses rahus on mausoleumi grani(i)ditahus. *Kuid* kindlamalt *kui* sesse kivipinda *ta* nimi raiutud *on* rahva rinda. Jä(ä)b igaveseks *nagu* päiksetõus *ta* mälestus, *ta* mõte tões *ja* jõus. (M. Raud.)

§ 20.

Juusjoon t.

part, kurt, mõlemat, salat, kerge**t**, sinepi**t**,

partner, kurtke (kurke).

Üheks kaaluvaks võtteks stenograafiliste märkide liitmise hõlbustamiseks kirja kurrentsuse mõttes on *t*-tähe erikuju juusjoonena. Juusjoon *t* kirjutatakse kahemõõdulise rõhuta juusjoonena konsonantide ja lühendite järel ning sõna lõpus silpidena *-at*, *-et*, *-it*, samuti hiljem stenograafia rohkemal tundmisel ka samade silpide märkimiseks sõna keskel.

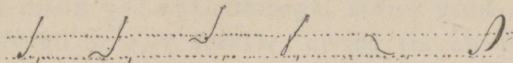
Juusjoone pikkus arvatakse *t*-le eelneva märgi reast (part, kurt).

Silpe *-at*, *-et*, *-it* võivad algajad eristada juusjoonest *t* punktikesega.

Juusjoonele *t* liituvad poole- ja ühemõõdulised märgid vahetult (partner). Kui juusjoonele *t* järgneb kahemõõduline alla-

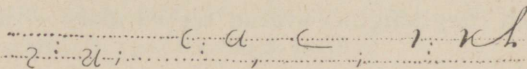
langev märk, siis pikendatakse juusjoont niipalju, et juusjoon t
oleks eristatud temale järgnevast märgist (võrdle: kurtke —
kurke).

Lühendeid VII.

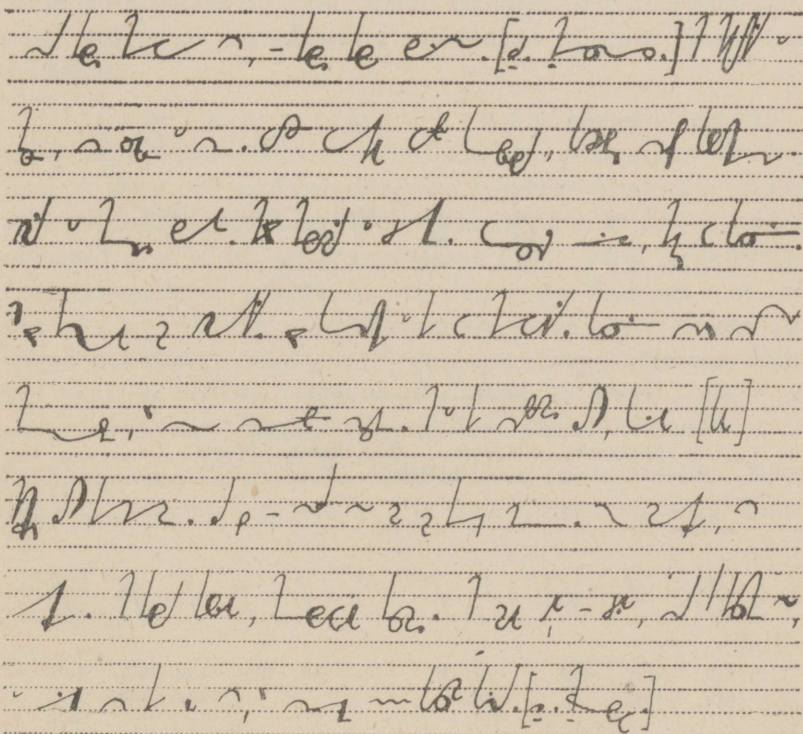
ainult, ent, nimelt, it, enne, lahti.

Tähelepanu pöörata sellele, et lühendeile võib liita nii üksikuid tähti kui ka uusi silpe või silplühendeid, näit.

oma : omab : või : võib, võime ; iga : igavesti.

Loe:

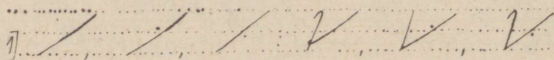

Kirjuta: *Ent tuli kevad, v(e)ed ju vulisevad.* (J. Kärner.) (H)ommikul ki(i)da aset, õhtul ilma. *Enne* tarvis isu, *siis* lusikat. Pikk vikat ni(i)dab laia ka(a)re. Parem su(u)täis so(o)-last *kui* kõhutäis magedat. Ki(i)vit to(o)b kindatäie, ko(o)vit ko(o)rmatäie, kurg kuhja lagedalt. *Iga* aeg küsib *oma* tö(ö)d taga. *Aegamööda* asi parem. *Ainult* visa tö(ö) vi(i)b sihile. Kahju pä(ä)stab silmad *lahti*. Kohale tulid Jüri, August, Ja(a)k *jt.*

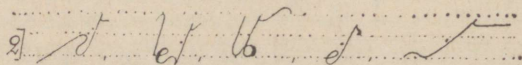
Linn *on* pidurü(ü)s. Uhkelt lipud (h)elgivad kevade-valguses. Kostab käsklusi. Maimarss puhkeb. *Raske* sammul kolonni algusest läheb rongikäiguks avatud t(e)ed mass — majest(e)et. (M. Raud.)

§ 21.

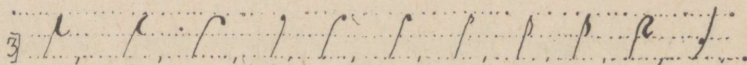
Juusjoone t liiteid.

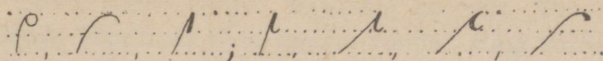
1) eit, ait, oit, kleit, täit, koit.
 äit, õit, õit,

2) aimata, kuulsate, (h)o(o)letus, näitame.
 parteis,

3) -tab, -tav, -tas, -tal, -ti, -tu, -to, -ting, -tang, -tam, -tult.
 -tub, -tuv, -tul, -tung, -tum, -talt.
 -tel, -telt.

-ter, -tes, -tud; -atab, -eitab, -eitav, -eitas.
-teer, -etab, -eitub, -eituv,
-tor, -itab,

1) Eelmises paragrahvis käsitletud juusjoon *t* omab teatavate häälikühendite märkidega liitmisel erisuguse kuju: juusjoon *t* diftongi *ei* grupi järel on rohkem län­ gus kui tavaline juusjoon *t*, mis on ühtlasi ka silpide *-at*, *-et* ja *-it* tähistajaks (kirjutatakse ikka alt üles). Vastavalt difton­ gile on eristamine punktikesega endine.

2) Juusjoon *t* ühendushaagikesega — seda kasutatakse üldiselt *t* liitmisel järgnevate vokaalide ja silpidega kirja kurrentsuse huvides; ühendushaagike on poolmööduline ning haagikesega alumine serv määrab rea kõrguse järgnevaile märkidele.

3) Juusjoon *t* ilma ühendushaagikeseta — erinevalt eelmises punktis tähendatud liitumisest esineb juus­ joon *t* ilma ühendushaagikeseta kindlakskujunenud silpide tähistamisel, samuti märgitakse seda liidet siis, kui *t* ees on vokaalid *a*, *e*, *i*; sel juhul eristatakse liidet vaid punktikesega (nagu tähendatud silpide *-at*, *-et*, *-it* puhul). Kui aga *t* ees esi­ neb *ei*-grupi diftong, siis tarvitatakse juusjoone *t* län­ gus kuju (nagu punktis 1), kuid samuti ilma ühendushaagikeseta. Esita­ tud näidetes pöörata tähelepanu sellele, et liites *-tult* (*-talt*, *-telt*) märgitakse esimene *t* erandlikult ühemöödulisena.

Juusjoon *t* on suureks hõlbustuseks stenograafias. Edasi­ jõudnud kasutavad juusjoont *t* ja selle liiteid ka sõna keskel.

T, t, v, h, k, n, h, d, s, t, t, E, t.

nemad, nende, nendena, nen- nen- nendele, nendelt, nendega,
(nad) neid, desse, des. (neile) nendel, nendeta, nendeni.
nendeks, nendest, (neil)

ise, ennast, enesena, eneseks, enessesse, eneses, enesest, enesele, enesel,

eneselt, eneseta, enesega, eneseni.

kes, keda, kel ine. meie, meid, meile, meil ine. see, selle, sel ine.
kelle, seda,

Asesõnade käänete tähistamiseks on kindlaks kujunenud märgid. Märkida tuleb, et *mina* käändemärkide eeskujul kujundatakse *sina*, *tema* eeskujul *see*, *nemad (nad)* eeskujul *meie* ja *teie* käändemärgid.

2. b h e t e , t r w . t i c l f
 t r w . u , s t h w . t a u , r e .
 r a s t . i t ! " n o g m u t a d e y
 a t a s t d , o l o p , s t h [s t f] l e ,
 r a u u r [i . t a u] e f f i e i a i
 s t f - s t f [e a] , t t h z ? " i . t e , r i e i
 e y t h z , - b r i x t e s t a t e t e r
 n u t h . i o , s t o . t t e r i e u r e t e
 t t a t h m z t e f , r e s t e t , t a t h
 r a e u . [t e] e t o t f z d h - t r o i .
 r e s m h z e t t b r e . c r o e o r o n t
 e s z s t h t e - m l [s t h] , e t h [a] ,
 e t r , t a , e f , , t t e t h u c e t . [e r]

Kirjuta: *Kelle* jalg tatsub, *selle* su(u) matsub. Parem ise teha *kui* teist käskida. *Mis* sa t(e)ed, t(e)ed iseenesele. *Keda* õpetus juhatab, *seda* nuhtlus ei sunni. *Kel* tarkus peas, *sel* ohjad peos. Talent ei püsi *kaua* virge, *vaid* (h)ä(ä)bub *pea*, *kui* laiskus tundub *talle* (h)ea ja tegevus ei (h)oia *teda* sirgu. (I. Krõlov.) *Kellest* m(e)el mõtleb, *sellest* su(u) seletab.

Meid ei (h)oia raudsed liinid, ei beto(o)n, ei palgid, muld. (R. Parve.) *Ma* täna *sinu* sain, komno(o)re pilet. *Veel* u(u)ena *sind* praegu (h)oian käes. *Nii* (h)ele, valgust täis on *kogu* päev, täis rõõmu tulvavat, *mil* pole nime. (J. Schmuul.)

Me austus Leninile, Stalinile — *me* austus, ustavus ja armastus. *On* püha isama(a) ja vabadus, *mis* andnud *meile* *nende* ge(e)nius. (J. Kärner.)

§ 23.

Lõppsilpe.

1) ma, ema, ima, aga, ega, iga.

1) -(a)ma, -ema, -ima; -(a)ga, -ega, -iga.

2) mine, mis(e), mist, misel, misele, misega, -sse, -mini, -misi, (-muse)

2) -mine, -mis(e), -mist, -misel, -misele, -misega; -sse.
-mini, -misi,
(-muse)

3) takse, tada, nud, da.

3) -(t)akse, -(t)ada, -nud.
-da,

4) maksa, langema, valima, müraga, salvega, paadiga.

maksa, langema, valima, müraga, salvega, paadiga,

u z u, s t u. a t h e d, t h t n e t.
 z o o t a, e s i d. t o u t h, z.
 o o e c t p. n t, l e b e t o d t
 t o t o. b t u. e o u t h t s h t.
 t t a, b b e r. s e u e y t h,
 e e. t a l l e r n. t h s t e, n
 t h t h. z o t u u t o, t o t h b
 r a e d e. e b u r e z u v.
 o o m a t. t o t. t h t u. t u
 t e e - o o o n. [t e] z a n e s
 u o t. u t e s t a n e. [t e]
 - z e t u e s e t t e s. b e e n
 e t o t e o. t o u t h, z o s i t t o

Kirjuti: Ära õmble jämedat kotti si(i)diga. Kui tö(ö)d
 t(e)ed, te(e), et tänatakse. Ei aita istumine, aitab aga astumine.
 Parem söömata magama minna kui murega üles tõusta. Nälg
 ajab (h)undi külasse. Ega kõik linnud sa(a) korruga lendama.
 (H)äbi rä(ä)kida, vaev vait olla. Üks tunnikene tukkumist
 to(o)b eluksajaks kukkumist. Silm ei väsi nägemast ega kõrv
 tüdine ku(u)lmast. Ometi võitsime! [teer.]

Kirjuti: Ära õmble jämedat kotti si(i)diga. Kui tö(ö)d
 t(e)ed, te(e), et tänatakse. Ei aita istumine, aitab aga astumine.
 Parem söömata magama minna kui murega üles tõusta. Nälg
 ajab (h)undi külasse. Ega kõik linnud sa(a) korruga lendama.
 (H)äbi rä(ä)kida, vaev vait olla. Üks tunnikene tukkumist
 to(o)b eluksajaks kukkumist. Silm ei väsi nägemast ega kõrv
 tüdine ku(u)lmast. Ometi võitsime!

Märkused lk. 56. ja 57. o'eva stenogrammi juurde.

1) Stenogrammis esinev *polnud* on tuletatud sõnalühendist *pole* ja lõppsilbist *-nud*.

2) Üldreegli kohaselt kirjutatakse sõna tüvi välja ja sellele liituvad lõppsilbid. Kui dešifreerimisel ei o'le karta arusaamatusi, võib tüve jätta välja kirjutamata, tähistades tüvevokaale lõppsilbi erimärgiga (maal = m + al, teel = t + el jne.).

Au, ku(u)lsus kõigile, kes oma elu andnud
on isama(a) ja inimkonna elu e(e)st!

Au, ku(u)lsus kõigile, kes võidu koju kandnud
on läbi tormidest ja läbi tulest, ve(e)st!

Ja jä(ä)dvustagem nüüd tö(ö)s, sõnas, (h)elis, ma(a)lis,
mis võitnud me arme(e), me juht, me kallid Stalin.

(J. Kärner.)

§ 24.

Lühendite liiteid.

1) t: k, b, v, n 2) t: t, v, l 3) b: b

1) pea: peal, pealt. 2) poolt, 3) pea: peale, peale selle. pool: poolest. pärast:
peab, poole, päralt.

4) b: b 5) e: e, d 6) e: d 7) i: i, t

4) paljusid. 5) olu: olulist. 6) küll: 7) möödub,
palju: oluline, küllalt. mööda: möödus.
möödunud,

8) c: a, v, e 9) r: r, n, d

8) või: võib, ei või, võib olla. 9) nii: nimelt. 10) siis: siia, siit.

11) i: i, n 12) i: i, n 13) e: e, n, d 14) d: d

11) ise: iseäranis. 12) nüüd: nüüdseks. 13) üldse: üldisesse, üldiselt. 14) säärase.
säärane:
(sarnane)

15] o o o 16] e e e

säärast, sääraseks, säära- 15) juures, juurest, 16) mil : mille, milleks.
selt. juurde: millal milline,

17] o o o 18] i i i

17) kord : seekord, mõnikord. 18) üle : üles, ülem, ülesanne, üliväga, ülepea.
üli

19] i i i 20] s s s

19) taga : tagasi, tagant. 20) parem : paremalt, paremus,
paremini, paremas,

21] r r r

21) roh- rohkesti.
ke(m) :

Lisades põhilühendeile lõppsilpe või üksikuid tähemärke, saame terve rea uusi sõnamärke. Et kõik need on moodustatud reeglipäraselt, siis ei ole nende äraõppimine raske.

Nagu juba eespool tähendatud, on r-i märk lühendeis vasakulise pöördega, näit. *iseäranis* (p. 11) — lühend *ise*, ja r vasakulise pöördega — *säärane* (p. 14).

Loe:

1. [a] r e n d u z b. r e s t r
2. [a] r e s t r. r. b. r e s t r
3. s t r e s t r. e s t r.

Al La, as La. 30 / 1000 - 1000
H. 10000, ed 2000000000
s. 10000.

Teie sõbratahts teieks. Ma
sõbr. Teie sõbratahts teieks.
Teie sõbratahts teieks. Ma
sõbr. Teie sõbratahts teieks.
Teie sõbratahts teieks. Ma
sõbr. Teie sõbratahts teieks.
Teie sõbratahts teieks. Ma
sõbr. Teie sõbratahts teieks.
Teie sõbratahts teieks. Ma
sõbr. Teie sõbratahts teieks.

Kirjuta: Vaim Lenini, ta tö(ö), — meid hingestav siin
hõljub, su(u)r ge(e)nius t(e)el sa(a)dab igal sammul. Ta õpetus
kui relv kõik vaenl(as)ed* siit tõrjub ning ilmaru(u)mi (h)o(o)-
vab mõttesammul. (J. Barbarus.) Täname päev pole see, mis
eile — mure ja nukruse vallas, päikese (h)õ(õ)guv sularaud
meile u(u)e so(o)juse südame kallas. Täname päev pole see, mis

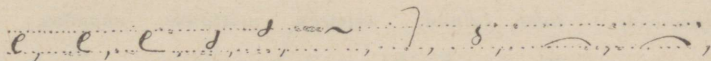
* Sõnas *vaenlased* as väljaajamisega tuletame lõppsilbi lühendile, millest üksikasiliselt §-s 26.

eile — trö(ö)stistu käegavise, olevik mä(ä)rand on nüüdseks
meile olla ja tö(ö)tada ise. (R. Parve — 23. X 1944.) Pikk on
te(e) ja ta lõppu nagu üldse ei näe, astudes üksteise ligi, käsi
kui leidnud on käe. Ja kui unetuil ö(ö)del akna all täies väes
laksutab ö(ö)bik, siis tunned: tõesti, su(u)r suvi on käes.
(R. Parve — Suur suvi.)

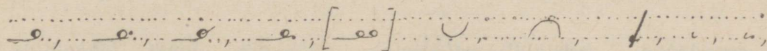
Briga(a)dides vastu meile (h)õikab tö(ö) ühine, ühine
pü(ü)d. Kolho(o)sides, tehastes — kõikjal on tö(ö)rahvas
pereme(e)s nüüd. Õlg jo(o)ndub õla kõrvale; pea kõrval pea.
Maa ärkab vastu päevale ja kihab tö(ö). (S. Tretjakov.)

§ 25.

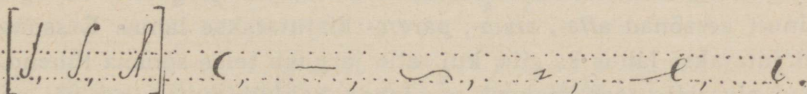
Eessõnu.

all-, alla-, alam-, aja-, lõu-, nõu-, kesk-, parem-, koos-, kaas-,
(ala)

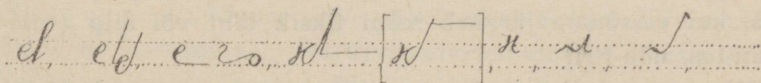

järg-, järel-, järje-, järgi, (järg-
järgult) sees-, sisse-, tul-, esi-, ees-,
sise-, tuli-
tulu-

(eest, esiti, esi-, vastu-, enam-, enese-, ise-, välja-, läbi-,
mest) välis-,

Näiteid:

allaaste-, allatu(u)lt, alam-
mä(ä)r, ajavi(i)tmata, jõuab, nõuab, nõutu.

h, k, s, l, t, e, n, s, e, s, t.

keskmine, keskpärane, paremakäeline, kooskõla, kaasmäng, järgarv,

a, e, e, h, e, f, e, s, u, u, u, n, e,

järgmine, järelevedu, järjestus, järgemööda, seesmine, seespool, sisema(a).

m, t, t, l, e, b, e, s, e, i, s,

sisseseade, tuleb, tulnud, esimees, vastuseis, enamlus,

h, e, e, e, e, e, e, e, e, e, e, e,

enesetunne, isela(a)di, välisma(a), väljavaht, läbib, läbimü(ü)k.

Esitatud eessõnad liituvad vahenditult järgmise sõnaga, ainult eessõnad *alla-*, *alam-*, *parem-* kirjutatakse lahus. Eessõna kirjutatakse lahus ka siis, kui talle järgneb teise sõnana lühend. Kui algajaile teeb raskusi eessõnade kokkukirjutamine või on karta raskusi dešifreerimisel, siis võib eessõnu lahus kirjutada ka neil kordadel (koos+kõla jne.); sel juhul näidatakse sõnaosade kokkukuuluvust sellega, et nende vahe on väiksem kui tavaliselt sõnade vahe. Lahkukirjutamist ei saa aga praktiseerida, kui eessõnale järgneb mõni üksik täht või silp (tule-b, enam-lus, nõu-tu).

Kõik tähendatud eessõnad esinevad tarbe korral ka iseseisvate lühenditena.

es see ka. Ka. ^{ma} re et ^{ma} et
 rõõm ette. ^{ma} et ^{ma} et ^{ma}
 W. ^{ma} et ^{ma} et ^{ma} et ^{ma}
^{ma} et ^{ma} et ^{ma} et ^{ma}
^{ma} et ^{ma} et ^{ma} et ^{ma}
 est ^{ma} et ^{ma} et ^{ma} et ^{ma}
^{ma} et ^{ma} et ^{ma} et ^{ma}
^{ma} et ^{ma} et ^{ma} et ^{ma}
^{ma} et ^{ma} et ^{ma} et ^{ma}
^{ma} et ^{ma} et ^{ma} et ^{ma}

Kirjuta: Nüüd meri jälle uhkelt uhub Sörvet. Siin vabaks
 võideldi me koduma(a). Röövründajate mustad sortsiparved
 ei iial enam Eestit ohusta. Me Punaväe ja Laevastiku kõu löi
 pühas vihas puruks nende jõhkra jõu. Mis jüriöisest julgest

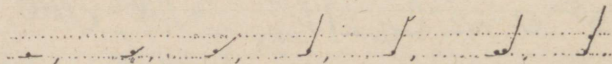
vastuhakust on kestnud läbi sajandite ö(ö) ja kandnud rahvast, kandvat ku(u)be takust, — me rahva võitlus, kannatus ja tö(ö), — on võiduviljaks kasvand ajalo(o)s. Me võitnud, minnes vennasrahvastega koos. (J. Kärner.)

Meil on (h)o(o)gu, meil on jõudu naeratada iga hetk; keset sõja rasket sõudu läheb meie võiduretk. (R. Parve.)

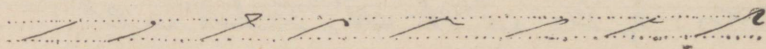
Õhtu riputab taevale pilvede paigatud rü(ü)d, allavo(o)lu ent kihutab jõekuru sinav oksü(ü)d. (R. Parve.)

§ 26.

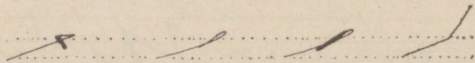
Lõppsilbid -lane, -lik.

-lane, -las(e), -lased, -last, -laste, -laselt, -lastelt.
-line, -lis(e), -lised, -list, -liste, -liselt, -listelt.

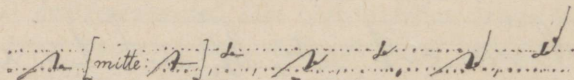

-lik, -likul, -likuks, -likus, -likuna, -likuga, -likuta, -likum,
-lek,

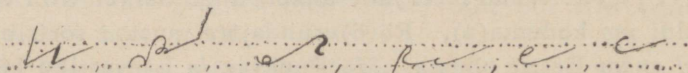

-likumaks, -likust, -likumast, -likult.

Näiteid:

aeglane, jõuline, aeglase, jõulise, aeglast, jõulistelt,

teadlik, sihilikult, korralikum, imelik; lõptik, võimalik.

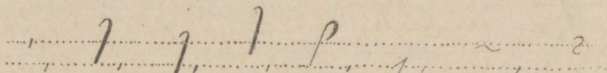
Lõppsilbi *-lane* (*-line*) puhul (tuletus lähtub *l*-i punktist) tuleb alati kasutada lõppsilbimärki, mitte aga eelmise konsonandiga *l*-i liita *l*-i reegli järgi (aeglane).

Lõppsilp *-lik* on kahemõõduline längjoon, mis on märksa rohkem längus kui juusjoon *eit*; kõik selle lõppsilbi käänded on tähistatud vastavate märkidega.

Lõppsilbi ees kirjutatakse vokaal stenograafia algastmes välja.

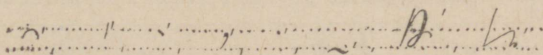
Sõnad *lõplik*, *võimalik* on näited, kuidas lühendeist lõppsilbi *-lik* juurdelisamisega on moodustatud sõnamärgid.

Lahuskirjutatavad tagasõnad ja lõppsilbid.

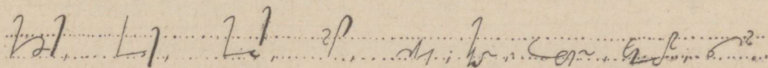

-ki, -kas, -kus, -kääk, -tahes, -moodi, -nik, -mik.
-gi,

Näiteid:

siiski, midagi, iialgi, ikkogi, tahtiski, tegigi,
kuigi, künagi,

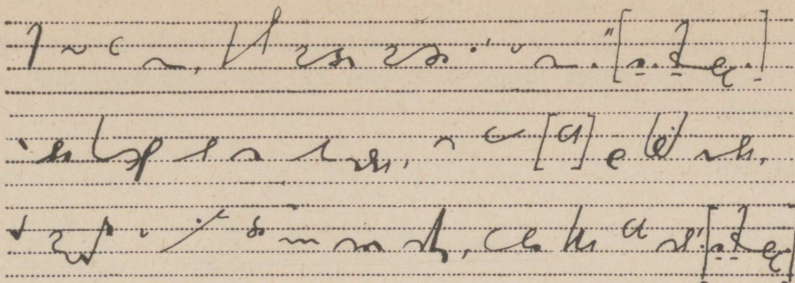
kehakas, töö)kus, käekääk, mistahes, kodanik, võlgnik, rai(e)smik
sedamoodi, lugemik,

Tähendatud tagasõnad ja lõppsilbid kirjutatakse sõnatüvest lahus, sest liitmise korral tekib dešifreerimisel raskusi.

-ki (*-gi*) märk moodustab sirgjoonelise koma, mis kirjutatakse sõnale järgnevalt lahus, reast kõrgemale.

Lõppsilbid *-nik*, *-mik* kirjutatakse vahetult, kui nende ees on vokaal (lubatud on ka siin lahus kirjutada), kui aga ees on mingi konsonant, siis alati lahus.

Kirjuta: *Nii* võhik *oma* sõgeduses näeb li(i)gset igas õpetuses ning kirub teaduslikku töö(ö)d — ei taipa ta, et ise selle vilja sö(ö)b. (I. Krõlov.)

*Olgu su mure ka raske kui uni,
olgu su päevad kuitahes ka (h)allid,
— siiski sa seisad ja o(o)tad veel, kuni
kodus on jälle su pojad — nii kallid.*

(R. Parve — Emale.)

*Sa võitled, mu Eesti! on õnnelik see,
kel võ(ö)ras on nukrus ja (h)alin,
kes käimiseks ohtliku võitluse te(e),
mis õigem ja lühem, on valind.
Me ku(u)leme kutset siin, valmis me käed,
koos ühiselt vaenlast et lü(ü)a.
Mu rahvas, kui tõrguvad sakslaste väed,
neid murda sa ise ka pü(ü)a!*

(J. Barbarus — Leningrad, juuni 1944.)

§ 27.

Silpide väljalangemine.

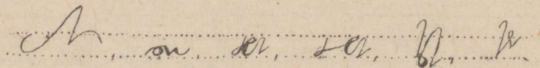
Kirja lihtsustamise ja kurrentsuse nõude tõttu langeb steno-grammide kirjutamisel silpe välja. Olulisemad väljalangemised on:

- 1) silp *-se-* enne lõppsilpi *-sse*,

2) silp *-ta-* enne lõppsilpi *-(t)akse*,

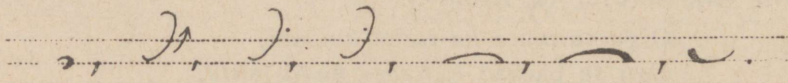
3) silbid *-ad-*, *-ed-*, *-id-*, harvemini *-ud-* kui mitmuse tunnus vokaalide ja teiste lõppsilpide ees, kui see sõna mõistmist ei takista.

Näiteid:

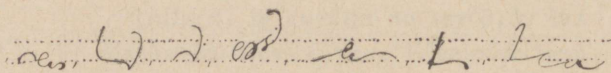
väike(se)sse, jalg(ad)e, jälgede, kurk(id)e,
aru(ta)takse, kild(ud)e.

Lõppsilpe.

-vad, -eid, -oid, -uid, -miseks, -museks, -maks.
-aid, -õid,
-äid, -öid,

Näiteid:

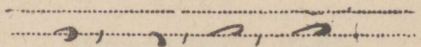

so(o)lavad, soid, lahinguid, tulemuseks,
põ(õ)said, elamiseks, kõvemaks.

Lõppsilbid *-(t)akse* ja *-maks* on mõlemad kaared ülespoole, algosas rõhuga, kuid selle vahega, et *-maks* on pikema kaarega.

Lõppsilbid *-miseks* ja *-museks* on vormilt ühesugused, kuid *-museks* on rõhuga kaare lõpposas.

Eriti tuleb tähele panna järgnevaid erinevusi:

-vad, -as, -(a)ga, -(a)ku
-(a)gu

Lõppsilp *-vad* on kõvera sissepoole pöörduva komakujulise rõhuga (mitte ära segada silbiga *-us*). Lõppsilp *-(a)ga* kujutab endast allapoole kaareliselt tõmmet. See aga rõhuga kirjutatult annab lõppsilbi *-(a)gu*, *-(a)ku* (§ 20).

Kirjuta: Leht(ed)esse, leht(ed)es, leht(ed)est, laht(e-d)ele, leht(ed)el, leht(ed)elt, leht(ed)ena, leht(ed)eks, leht(ed)eni, leht(ed)eta, leht(ed)ega, per(ed)esse, kimp(ud)e, jut(tud)e, kä(ä)r(id)e, pa(a)r(id)e, mänd(ad)e, tö(ö)(ta)takse, ni(i)su(ta)takse.

Ta(a)s sirutad sa säilind li(i)kmeid terveid,
et võidelda ja võita ühtses peres,
siis kosutame lö(ö)dud (h)a(a)vu, vermeid,
kui vaenlane on (h)ukkund omas veres.

(J. Barbarus — august 1944.)

Sä(ä)l, kus lained igavesti vastu kallast kohavad,
kus need metsad mere kaldal muinasjuttu mühavad,
kus see päike särasilmil sinu kodu kullatab,
Ehatütar õrnal pilgul õnne, rahu kuulutab,

kus see pikne põrutelles pilverünkaid pillutab,
julge laevnik kotkapilgul kaugused kõik sillutab, —
sä(ä)l nüüd kasvab kaunis kodu, kerkib kang(e)laste sugu:
Lä(ä)nekalda kaitseja, isama(a) ilu (h)oidija!

(A. Haava. XII Üldlaulupeo laule.)

Nüüd lõhnavad metsad ja tolmuavad t(e)ed
ja lained laksuvad randa.
Kui kaunis on elu kodum(a)al,
ta rõ(ö)me ja muresid kanda. (K. Merilaas.)

§ 28.

Eessõnu ja nende liiteid. Tagasõna -sugu(ne).

..... l, j, k, g, g, ...)

aine-, asia-, eel-, era-, kasv-, kindel-, kindlalt, kiir, kirja-, koht-
ainu(s)-, (kindla-) koha-

l, l, l, l, l, l, l, l, l, l

liht-, mingi-, poliit-, poliitika, poliitiline, põhja-, põhjus.
poliitiliselt, põhimine, põhi-
põhi-

l, l, l, l, l, l, l, l, l, l

rahv(a)-, rahvas, rahvus, sama-, tõus-, valg-, vähem-, võt-, -sug(u)(ne).
tõust- võet-,

Näiteid:

l, l, l, l, l, l, l, l, l, l

ainuüksi, asjaarmastaja, eelvägi, eraldama, kasvandus, kindlus,

l, l, l, l, l, l, l, l, l, l

kiire, kirje, kirjandus, kohtumaja, lihtne, mingisugune, politiseerima.

l, l, l, l, l, l, l, l, l, l

põhj(a)lik, põhimõte, rahvuslik, rahvus- samasugune, tõusma,
vah(e)line,

l, l, l, l, l, l, l, l, l, l

tõus(u)vo(o)l, valge, valgus, enam-vähem, vähemus, võtia, võetakse.
võtma,

Kõik esitatud eessõnad liituvad vahetult järgneva sõnaga, kusjuures nad võivad esineda ka iseseisvate sõnamärkidenä kas esitatud kujul või mõne tähe liitmiseä.

Eessõna *koht-* (*koha-*) asetab rea järgnevatele märkidele poole mõõdu võrra allapoole. Eessõnad *liht-*, *tõus-*, *poliit-* on poole mõõdu võrra kõrgemal, mis määrab ka rea järgnevatele tähtedele. Teistele tähendatud eessõnadele järgnevad tähed püsivad põhijoonel.

Kirjutä:

Tõusnud tehase kõrvale tehas,
sigind linnale lisaks linn.

Üks süda tuksub ses kehas,
üks pü(ü)e tö(ö)tava rahva,
üks tahe visa ja vahva —

käia inimso(o) eel

Lenini-Stalini t(e)el.

(J. Semper.)

Valgust ei keegi nüüd varjata sa(a), päike *me* välj(ad)el ki(i)-
gub. Käib *meie* pilk üle pi(i)ritu ma(a) — laiemaid tu(u)li siin
li(i)gub.

Eal ei see koidik või põ(ö)rduda ö(ö)ks:
rinne *meil* su(u)rdub ja ko(o)ndub.

Rahvas nüüd lo(o)vaks ja õitsevaks tö(ö)ks,
Lenin, *su* käe järgi jo(o)ndub.

Puhkenud pung(ad)e (h)aljendav lo(o)r
kaunistab nurme ja niitu.

Tervitab päike, *nii* kuldne ja no(o)r,
tö(ö)rahva võidukat l(i)itu.

(K. Merilaas — Mai laul.)

Ida, lõuna ja lä(ä)s,
põhja tundrad, *mis* jä(ä)s,
teineteisele tervitust vi(i)vad. (A. Sang.)

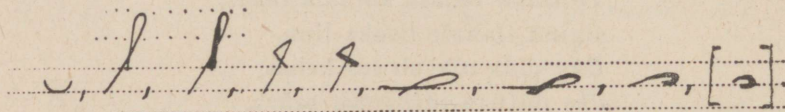
Kasva, kasva, viljakene, — paistab päev või kumab ku(u),
 sõuab taevas pilvekene, metsas uitleb taltund tu(u)l.
 Valmi, valmi, maitsev tera, — pesevad sind vihmav(e)ed,
 kiirteraspel ku(u)m ja terav läikivaks su kesta te(e)b.

(E. H(i)ir.)

...kindlaks jäi e(e)stlaste mehine m(e)el. (M. Raud.)

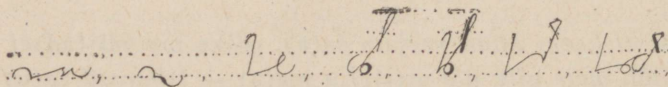
§ 29.

Lõppsilpe.

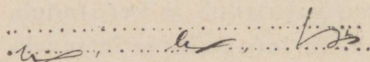

-dud, -test, -tust, -teks, -taks, -stest, -stust, -(a)ku, Vörd.
 -tuks, (a)gu. -vad

Näiteid:

sõ(ö)dud, su(u)ndud, ke(e)ldud, vartest, kartust, teisteks, tervitaks,

(h)obustest. (h)alastust, tehku.

Lõppsilp *-dud* on poolemööduline, poolesõõritaoline kaar ja liitub kokku alt ümarduvate märkidega (b, l, v, p, m, n).

Lõppsilbid *-test*, *-tust* on kolmemöödulised märgid.

Lõppsilbid *-stest*, *-stust* on põhijoonele langetatud *st* märk. Punktikesega eristamisel võivad *at*, *et*, *it* liituda ülaltähendatud juusjoonest *t* lähtuvate lõppsilpidega.

Lõppsilp *-(a)ku* (*-(a)gu*) kujutab enesest lõppsilbi *-(a)ga* märki, aga rõhuga kirjutatult.

Shen n.

u a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v w x y z

Les 2 sh e a sh e, l, 2 - se!

i, v, r, a - t, ch, k, l, n, z!

Loe 2 sh e d e s, ch, k, l, n, z!

z b i t e n a u t, s e r v a s t.

f, c, l, e, r, e, b, t, l, e, k, l, u, x, n, z.

i, v, r, a - t, ch, k, l, n, z!

Loe 2 sh e d e s, ch, k, l, n, z!

f, c, l, e, r, e, b, t, l, e, k, l, u, x, n, z.

z b i t e n a u t, s e r v a s t.

i, v, r, a - t, ch, k, l, n, z!

Loe 2 sh e d e s, ch, k, l, n, z!

Kolm vihkku, mõni ra(a)mat pandud pauna
 ja isa ku(u)est tehtud palit üll,
 nii, krõbist(ad)es pru(u)ni jä(a)nikauna,
 te(e) kooli oli meile lõbus küll. (R. Parve.)
 Kodu poole laulu kandku
 mi(i)nipilduritest tu(u)l,
 võitlemiseks jõudu andku
 ikka vabalt (h)õiskav (h)u(u)l. (R. Parve.)

Kirjuta:

Kolm vihkku, mõni ra(a)mat pandud pauna
 ja isa ku(u)est tehtud palit üll,
 nii, krõbist(ad)es pru(u)ni jä(a)nikauna,
 te(e) kooli oli meile lõbus küll. (R. Parve.)

Kodu poole laulu kandku
 mi(i)nipilduritest tu(u)l,
 võitlemiseks jõudu andku
 ikka vabalt (h)õiskav (h)u(u)l. (R. Parve.)

E(e)sti NSV hümn.

Jä(ä) kestma, Kalevite kange rahvas,
 ja seisa kaljuna, me koduma(a)!
 Ei vaibund kannatustes sinu vahvus,
 end läbi sajanditest murdsid sa.
 Ja tõusid töö(ö)tajate vabaks ma(a)ks,
 et päikene su päev(ad)esse paista sa(a)ks.

Töö(ö)s (h)u(u)ga tehas, vili nurmel vo(o)ga,
 sirp lõika, alasile (h)a(a)mer lö(ö).
 Nõukogu elu, tuksu võimsa (h)o(o)ga,
 to(o) õnne rahvale, me tubli töö(ö).
 Me Li(i)du rahvaste ja ri(i)ke seas
 sa, E(e)sti, sammu esimeste kindlas reas.

... 30' ...
 ... 40' ... 180' ...
 ... 450' ... 13" ...
 ... 1944 ... 1944 ...
 ... 1944 ... 240" ...
 ... 74" ... [ ]

Kirjuta :

Väljavõt(t)eid vi(i)e a(a)sta pla(a)ni seadusest:

Mä(ä)rata to(o)dangu ulatus kogu NSVL tö(ö)stuses 1950. a(a)staks — NSVL rahvamajanduse ta(a)stamise ja arendamise vi(i)e a(a)sta pla(a)ni viimaseks a(a)staks — 205 000 000 000 rublale (1926./27. a. hind(ad)es) 138 500 000 000 rubla vastu 1940. a., mis tähendab tö(ö)stusliku to(o)dangu tõusu sõjaeelse 1940. a(a)staga võrreldes 48 protsendi võrra ...

... Vi(i)a rauama(a)gito(o)dang 1950. a. 40 000 000 tonnini.

... Kindlustada vi(i)sa(a)staku lõpuks 127 000 000-tonnine viljasa(a)k a(a)stas.

... Raudte(e)transpordi alal kindlustada 1950. a(a)stal raudteetranspordis keskmiselt 11 5000 vaguni la(a)dimine ö(ö)-päeva jo(o)ksul ja veokäive 532 000 000 000 tonnkilome(e)tri ulatuses.

... Mä(ä)rata rahva üldtulu 1950. a. (1926./27. hind(ad)es) 177 000 000 000 rublale.

§ 31.
Võõrtähed.

1) l, ll, i, j, p, ff, s, ss, r, rr

1) l,	ff,	e,	q,	x,	z,	š,	tš,	ž,	štš
v,		qu,		(3),	sch,	ch,		g,	(ш)
ph,					(ш)	(ч)		(ж)	

2) l, ll, i, j, p, ff, s, ss, r, rr

3) fakt, casus, quasi, Marx, zeni(i)t, tšekk, žest, Štšelkovo. šokola(a)d,

1) Stenograafias kirjutatakse sõnu tavaliselt kuulmise järgi, desifreerimisel aga juba kõigi õigekeelsusreeglite kohaselt — stenografist peab olema ka õigekeelsuse hea oskaja. Vajaduse korral, näit. ümberkirjutamisel, tarvitatakse täpseid kirjamärke. Allalangevate tähtede z, tš, štš kohta on kehtiv sama reegel, mis hm kohta (§ 15). Isiku- ja kohanimed tuleb aga alati täpselt kirjutada. y asemel tarvitada i-d või ü-d, nimeses aga eristamisega.

2) Stenograafiamärke õppides harjutada neid ümberkirjutamisega üksikult ja liidetult, nagu seda tegime ka eespool.

3) Samuti kirjutada märkide meelespidamiseks näites toodud sõnu korduvalt.

Eessõnu, lõppsilpe. Lühendeid X.

1) anti-, con-, contr(a)-, inter-, pro-, pre-, trans-, 2) -tsioon, -ism.
co- kontr(a)- -sioon,
kond- -ioon,
konn(a)-

3) *antitsükloon, conto, kontrabass, intervall, protsent, transfert, marksism, present, evolutsioon,*

3) conto, kontrabass, intervall, protsent, transfert, marksism.
antitsükloon, present, evolutsioon,

4) *bolšev(ik), demokraatia, demokraat, demokraatlik, bolševism, demokratism,*

4) bolšev(ik), demokraatia, demokraat, demokraatlik,
bolševism, demokratism,

5) *kommun-, kommunism, kommunistlik, konstitutsioon, organisatsioon, organis(a)-,*

kommun-, kommunism, kommunistlik, konstitutsioon, organisatsioon,
organis(a)-,

6) *organiseerima, [organisaator, revolutsioon, revolutsionäär, sotsia(a),*

organiseerima, [organisaator, revolutsioon, revolutsionäär, sotsia(a),

7) *sotsiaalne, sotsialism, sotsialist, sotsialistlik.*

sotsiaalne, sotsialism, sotsialist, sotsialistlik.

1) Eessõnad *anti-* ja *conto-* kirjutatakse neile järgnevaist sõnadest lahku (välja arvatud pöörd sõnad), teised eessõnad aga kõik liidetava sõnaga kokku.

2) Lõppsilbid *-tsioon*, *-ism* kirjutatakse vahetult kokku neile eelneva sõnaosaga.

3) Näiteid esitatud eessõnade ja lõppsilpidega sõnade kohta.

4) Täiendavaid eessõnu ja lühendeid seoses käesolevas paragrahvis esitatud uute märkidega. Erinev tuletus on eessõnal *organis-*, kus tüve *g* märk on liitunud *r*-tähe sõõrimärgikesega ülal kaare juures.

at, a lat de e e s r o, K l e r u n t
h e i x e x o, i z r h u a h z
e r d e h, d e t u t e i r a n, l e t d e f
h e, i a m e l, h u a l o e, s h e o a t,
h e i f t h o w - t e c h e t c o p. x, i c e
a e e e t e c e t, f i s e e h e t,
a e a z, b e e r e e d e l e h y f
o a e, - r i l o e n e s, - h e t c o f f -
I e n n e t. v x e a z, - r i l o e n e
e r d e r t i n : e l e y o e t, a s c o f,
h e m i t h, W i V - d e l e t h e n,
h e l e t c o f t h, e t a d e n.
I a t, i n h e z e p a t h e u z e, o p e n e d

em 2 of neten er lach 2 st - H

beton Ms. H, neten er, 2

Use h2, p. 1. d., H!

em 2 of neten er lach 2 st H 2

Lf-kelch. H, neten er,

2 p. H. er, In!...

neten er und hier wird

a D. ch. lach, er, H. lach

a lach er, em 2 of neten er lach

2 st - er, a lach H, neten er,

2 p. H. er, In!...

er H 2 er, lach hen - lach er

2 la. D. er, H, neten er, 2

27:

1] es erwe: 2] es erwe (1) - no: ker!
 3] es - Aus erwe: 4] es erwe: 5] es erwe:
 6] es erwe: 7] es erwe: 8] es erwe:
 9] es erwe: 10] es erwe: 11] es erwe:
 12] es erwe: 13] es erwe: 14] es erwe:
 15] es erwe: 16] es erwe: 17] es erwe:
 18] es erwe: 19] es erwe: 20] es erwe:
 21] es erwe: 22] es erwe: 23] es erwe:
 24] es erwe: 25] es erwe: 26] es erwe:
 27] es erwe: 28] es erwe: 29] es erwe:
 30] es erwe: 31] es erwe: 32] es erwe:

w₀₀ | m | a m m | k h l h - f a r
e h l a t m e e n , e h e b , e e e s
h e j . h e e r e , a u l e r h i d e
e h e l a , h e j . h a s m e e r e f . j

MÄRKIDE ÜLEVAADE.

I. Konsonandid.

n, nn, r, rr, rd, s, ss, b, c, d, g, ž, h,

l, ll, m, mm, mb, v, i, ij, ng, ns, ld, nd, ks, hk,
nts

f, ff, k, kk, sk, nk, p, pp, sp, mp, t, tt, st,
ps

ts, ht, sv, hv, q, x, hm, š, z, tš, štš.

II. Vokaalid.

a, e, ä, ea, o, õ(ö), õe, u, ü, i,
äe, õe

au, õu, eo: ei, ai, õi: ae, ui, oe.
(ao), õo, eu: äi, õi: õi: oa.
õi:

III. Eessõnad ja algsilbid.

a, ä, e, ee, ei, l, s, j, t, k

aine, aja, alam, all, alla, alg(u), anti, asia, bolšev(ik), con, contra, ainus, ala, co, kon

e, ee, ei, er, is, jä, jär

eel, ees, esi, enam, enese, era, inter, ise, järel, järje,

j, k, kas, kesk, kiir, kirja, kindel, koht, järg, järgi, kaas, kasv, kes, kiir, kirja, kindla, koha,

järg, järgi, kaas, kasv, kesk, kiir, kirja, kindel, koht, kindla, koha,

k, l, liht, läbi, mingi, nõu, organis, parem, korra

kommun, kord, liht, läbi, mingi, nõu, organis, parem, korra

p, pre, pro, põhja, rahva, sama, sees, sisse, poliit, põhi, sise,

poliit, pre, pro, põhja, rahva, sama, sees, sisse, põhi, sise,

s, taga, trans, tul(e), tõus(t), valg, vastu, vähem,

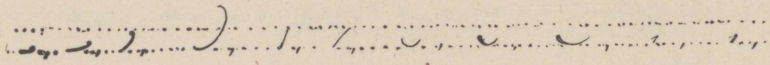
sotsiaal, taga, trans, tul(e), tõus(t), valg, vastu, vähem,

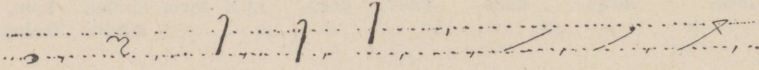
v, välja, võt, välis, võet.

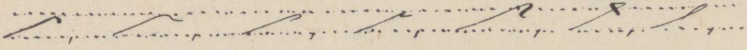
välja, võt, välis, võet.

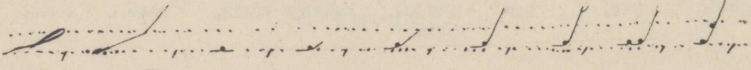
IV. Tagasõnad ja lõppsilbid.

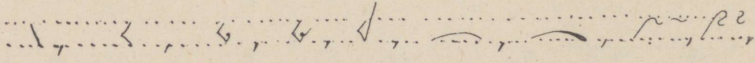

 (a)ma, ema, ima, (a)ga, ega, iga, (a)ku, ne, me, (a)mata,
 (a)gu, (a)ne, ame, (a)matu,
 an, am,
 ene, eme,
 en, em,

 al, el, il, eid, id, ad, dud, (t)akse, maks, (t)ada, nud,
 aid, ed, dada,
 äid, da,
 uid,
 oid,

 vad, ism, kas, kus, käik, ki, lik, likul, likuks,
 gi,

 likus, likuna, likuga, likuta, likum, likumaks, likust,

 likumast, likult, lane, lase, lased, last, laste, laselt, lastelt,
 line, lise, lised, list, liste, liselt, listelt.

 mine, mise, misel, misele, mist, miseks, museks, nik, mik,
 mini, misi,
 muse,

t, tab, tav, [tas, (tus)], tal, ti, tu, to, ting, tang, tam,
at, tub, tuv, tel, tung, tum,
et, tul,
it,

moodi, t, tab, tav, [tas, (tus)], tal, ti, tu, to, ting, tang, tam,
at, tub, tuv, tel, tung, tum,
et, tul,
it,

ter, tes, teks, taks, tud, atab, eitab, it, test, tust, stest,
teer, tuks, etab,
tor, itab,

ter, tes, teks, taks, tud, atab, eitab, it, test, tust, stest,
teer, tuks, etab,
tor, itab,

stust, sse, sug(u)(ne), tsioon.

V. Lühendid.

aga, ainult, alati, alles, demokraatia, demokraat, demokraatlik,
demokratism,

eest, esiti, esimest, ega, ehk, ei, ei ole, ei või,

eile, eilne, eks, enam, enne, ent, et, ette,

iga, iial, iialgi, ilma, ikka, ikkagi, ise, iseäranis,

ja, jne, it, ju, juba, just, juurde, juures,

jälle, järk-järgult, ka, kas, kaua, kaudu, kes, kindel,

kogu, kohe, kokku, kommunism, kommunistlik, konstitutsioon, kord,

seekord, mõnikord, kuhu, kui, kuidas, kuis, kuigi, kuid,

kumb, kuna, kuni, kunagi, kunas, kus, kõik, kõige, kõike,

kõigi, küll, küllalt, lahti, ligi, liig, lõpp, lõplik, kõiki, liiga,

läbi, mina, meie, mida, midagi, miks, mil(lal), mille, ma, me,

e s r t f k
milline, mingi, mis, mitte, mitu, mitme, minu, muidu,
mu,

j
müidugi, mõlemad, mõni, mõõda, mõõdunud, nad, nagu,
nemad,

n i n i n g n
natuke, need, nii, nimelt, ning, näiteks, nõnda,

n o l u o l u l i n e o l u l i s t o m a o m e t i
nõu, nüüd, olu, oluline, olulist, oma, ometi,

o n o l i o l i d o l e d o l l a o l g u o l n u d
on, oli, olid, oled, olla, olgu, olnud,

o l e k s o r g a n i s a t s i o o n o r g a n i s a a t o r p a l j u p a l j u s i d p a r e m p a r e m a s
oleks, organisatsioon, organisaator, palju, paljusid, parem, paremas,

p a r e m i n i p e a p e a b p e a l p e a l e p e a l t p e a l e s e l l e p o l e
paremini, pea, peab, peal, peale, pealt, peale selle, pole,

p o o l p o o l e p o o l e s t p o o l t p o l i i t i k a p o l i i t i l i n e p o l i i t i l i s e l t
pool, poole, poolest, poolt, poliitika, poliitiline, poliitiliselt,

b, b, b, b, 2, 2, 7

praegu, päralt, pärast, põhjus, rahvas, rahvus, raske,

~ ~ ~ ~ ~

revolutsioon, revolutsionäär, rohke(m), rohkesti, sina, saage,
sa

~ ~ ~ ~ ~

sagedast, see, seni, sest, siia, siit, siin,

~ ~ ~ ~ ~

siis, siiski, sinu, sotsialism, stenograafia, säärane,
su, (sarnane)

~ ~ ~ ~ ~

säärase, taga, tagasi, tagant, tema, teie, tihti,
(sarnase) ta, te,

~ ~ ~ ~ ~

tõesti, umbes, uuesti, vaid, vast, vastu, veel,

~ ~ ~ ~ ~

vist, viimane, viimase, viimati, väga, või, võib,

~ ~ ~ ~ ~

ei või, võib olla, võimalik, ära, üks, üldse,

üldine, üldisesse, üldiselt, üle, üles, ülem,

üli,

ülesanne, ülepea, ümber.

HARJUTUSTE KORREKTUUR.

Lugemisharjutused.

§ 1.

Te(e)l, te(e)le, me(e)l, me(e)le, kelk, vedeleb, ke(e)gel, ke(e)v, kehv, kelm, kelme, pe(e)gel, vedel, tegev, pe(e)t, le(e)k, telk, lepe, mehe.

§ 2.

Pada, jalg, vaba, jäme, kalm, katel, medal, vaat, kevad, ta(a)t, tava, vala, valem, valm, kalev, madal, palm, jagaja, mäda, läte, kaja, jäle, taba, kama, jahe, pahe, male, latv.

§ 3.

Ede, edev, ahel, alg, äge, elav, amet, (h)alb, (h)ädal, (h)elge, ehe, eha, äke, Kabala, Taheva, ela, alev, elev.

§ 4.

Salm, järv, la(a)ger, mäрге, paber, ader, eesel, kare, karge, ve(e)rg, erk, särg, sade, sä(ä)de, re(e)gel, nälg, ärev, adverb, mäger, karm, arm, ratas, sedel, sa(a)n, tänav, e(e)ter, park, rabav, selg.

§ 5.

Teie reha vedeleb ma(a)s. *Väga* madal kadakas. Agar Salme va(a)tab relva. *Nad* lähevad la(a)dale. *Kes* avas kanala? *Ehk* läheme täna veel kalale? *See* jääb, *nagu ta* tahab Ke(e)gel ve(e)res ära. *Meie* (h)elde ema. *NSVL* ka(a)rt. *Kas* läheme jala ma(a)le? *Ta* te(e)b avara värava. *Ta* va(a)tas läbi ava. *Ehk* sa(a)d sa veel rebase *jne*.

§ 6.

Lo(o)d, koha, korv, sõda, vo(o)der, kurg, sõber, agul, sügav, pudel, no(o)r, mü(ü)r, lo(o)m, mürgel, põlv, põlev, tolm, to(o)ber, lo(o)v, kõver, lodev, kuma, ruum, rō(ō)m, põnev, tütar, võlg, tö(ö)de, no(o)l, pōder, nõges, põ(ō)sas, nõrk, kõle, julge, juhe, ku(u)b, ko(o)r, rütm, sõlm, põrm, puder, külg, külv, ku(u)m, kü(ü)r, tume. Su(u)r torm. (H)ele valgus. Kumer pe(e)gel. Põlev kü(ü)nal. Ema süda. *Meie* läheme Võsule. Koduma(a) külad, koduma(a) nurmed! Su(u)r torm puhub sula.

§ 7.

Odav, ogar, uba, okas, üle, ürg, õde, orav, üles, ü(ü)r, oras, üha, õrn. Õ(õ)nes urgas. Ö(ö)sel ulus tu(u)l ümber maja. Õde läheb tö(ö)le.

§ 8.

Võlg võ(õ)ra oma. Rebase urgas. Ta luges ra(a)matut agra(a)r-olu üle. *Kunas* Ja(a)n ja Juhan lähevad järvele kalale? *Juba* tuleval nädalal. *Kas ta* tuleb nüüd kohe? Õde läheb ema juurde. *Mööda* külate(e)d ve(e)res vo(o)r. Su(u)r jalg, su(u)red sa(a)pad. Väledad *juba* vara tö(ö)l. *Kes* te(e)b tö(ö)d, see sö(ö)b. Tänava ä(ä)res on *mõni* põ(õ)sas. Pa(a)t on järve taga. *Kuhu* kadus *sinu* kübar? Mehel mehe süda. *Tema* tütar pole veel kodus. *Minu* mõte, *sinu* mõte! (H)o(o)las võtab kohe tö(ö)d. *Kunas ta* küll magab? *Kogu* maja rahvas tuleb kokku ko(o)s-olekule, kus kõneleb sm. Sa(a)t. *Meie* koduma(a) on NSVL.

§ 9.

Li(i)v, liha, pi(i)r, ri(i)s, ri(i)d, side, kaup, vaene, leige, nire, lehelis, kaelus, päike, sõim, saun, pime, tihe, pilv, luik, poeg, tuim, ki(i)ver, ri(i)k, sibul, ri(i)v, lõige, lõim, täis, rauk, raud, pilge, sinisilm, vigur, lein, paigal, sein, seis, vaev, pipar, sõit, taim, kaigas, avi(i)s, arhi(i)v, kirev, lina, nõutav, laudil, lause, tige, sile, li(i)ge, kaun, pilet, pilbas, väetis, seadus, nõel, meisel, karmin, kauge, kibe, ki(i)sel, kuiv, minek, pi(i)k, pi(i)p, *Ta* rautas lauka. Taud rauges. *Meie* kaome, *meie* tö(ö)d aga jä(ä)vad.

§ 10.

Ida, isa, auk, õis, õigus, aur, uinak, uisud, aus, (h)i(i)r, (h)irm, igav, ilves, isik, (h)irv, autor, (h)ein, kirved, lehed, jalad. Su(u)red majad. Lõbusad mehed tulid lähemale. Ilusad kased. Varased külvid. (H)iline aeg. Ilm te(e)b, ilm sö(ö)b. Imeilus ilm. Aurik kaugeneb. Raha laekus. *Nad* sõidavad Ilm-järvele. Sõduril on automa(a)trelv. Aeg ko(o)litab. *Aegamööda* asjad käivad. Sügis sö(ö)dab, kevad kurnab.

§ 11.

Vesi, tugi, vili, büro(o), ladu, tulu, tea, näe, mü(ü), tõe, jõu, sõ(ö), udu, mõru, süsi, käsi, so(o)lo, vi(i)ul, kius, ra(a)dium. A(a)sovi meri. Do(o)nau jõgi. Emilie, *kas tahad ju(u)a?* Tu(u)l on inimese abi. Pu(u)d ja pe(e)rud mehe mure, leib ja riie naise mure. Julge koer mü(ü)b vahel naha. Uni ajab *oma* aega *taga*. (H)ea asi nõuab aega. *Kes te(e)b tö(ö)d, see leiba leiab*. Kibe sõna kihutab vihale. U(u)s ku(u), u(u)ed ilmad. Teine ro(o)g to(o)di lauale. Silmad jäid õue.

§ 13.

Kurg to(o)b kevadel u(u)ed sa(a)pad. Võ(ö)ral laudil leib kõrges. *Iga päev ei ole pühapäev*. Kahe pere koer *ei sa(a) iial kõhtu täis*. *Mitte nii tegelda, see on liiga vähe!* Millal sõidad ma(a)le ja mida võtad kaasa? *Tule siis minu juurde!* Mis seal ma(a)s vedeleb *juba ligi po(o)l päeva?* *Kas tulen ikka kuni ja(a)mani?* Ära mine ilma rehata (h)einama(a)le! NSV Li(i)du kodanikel on õigus tö(ö)le. Tö(ö) on iga tö(ö)võimelise kodaniku kohustus ja aukohus vormeli järgi: „*Kes ei tö(ö)ta, see ei sõ(ö).*“

§ 14.

Inimene õpib *niikaua, kui* elab. Pime kana leiab *ka* tera. Vale on *kõige* kurja ju(u)r. Karu *kõige* tugevam. *Mis jõu läbi ei sa(a), sa(a)b nõu läbi*. Kes korjab, see leiab. *Ta* tegi *mõle-mad* kavad valmis. *Kas need või teised korvid?* *Mitte nii, vaid* teisiti. *Ju see siis nii on!* *Kui kaua sa veel oled siin?* *Tule minu kaudu läbi, kui ko(o)li lähed!* *Juba käes on talv, kuid vähe külma.*

§ 15.

Naistele antakse NSV Li(i)du mehega võrdsed õigused *kõigil* elualadel. Vihma sajab laisale, (h)ea ilm virgale. *Kus* suitsu, seal sooja. *Kus* õhtu, seal öömaja. Lapsel valutab sõrm, emal süda. Armas laps, kibe vits. Andja väsib, sa(a)ja *ei* väsi. Kaja oskab *iga* ke(e)lt. Tõmba (h)inge, te(e) tö(ö)d. Põld põline toitja. NSV Li(i)du kodanikel on õigus ainelisele kindlustusele

vanaduses *kui ka* (h) aiguse ja tõ(ö)võime kaotuse puhul. *Lamp on laual*. *Samet ja si(i)d te(e)vad le(e)me lahjaks*. *Ronk ja ronk on kokku kaks ronka*. *To(o)mingas kasvab aias*. *Mis ühe me(e)lest kuld, see teise meelest muld*. *Värske kala, (h)ea kala*. *Jalg seina, (h)ambad varna*. *Lamba nägu, (h)undi tegu*. *Külva (h)ead, siis kasvab (h)ead*. *Pane koer lihale vahiks*. *Rong jõudis ja(a)ma*. *Regi ja vanker ei lepi ühel te(e)l*. *Kari kaitseb karja*. *Karjate(e) peal ei kasva rohtu*. *Ma armastan laia merd*.

§ 16.

Suvine puhkus. *Meie läheme ma(a)le*. *Meie o(o)tame, kuni ta tuleb*. *Meie asusime te(e)le*. *Meie jõudsime koju*. *Ma sa(a)dan paki pojale*. *Meie va(a)tame lagedat välja*. *Meie muretseme pa(a)di ja sõudsime järvele*. *Ma leban rohul*. *Raske töö(ö), (h)ä(ä) palk*. *Kuidas töö(ö), nõnda palk*. *Kapsad ei kasva kastmata*. *Eks üks sõrm ole niisama armas kui teine*. *Õde ja vend läksid töö(ö)le*. *Miks nii hilja? Kas tõesti juba täna sõidad ära? Kuni järveni on umbes vi(i)e minuti te(e)*. *Just nüüd jõudsid nad kohale*. *Nad nägid, et mingi asi ujus ve(e)s*. *Vist öeldi, et nii on kergem*. *Mida rohkem, seda parem*. *Ma(a)ilm on li(i)kuv mate(e)ria: „Mate(e)ria ilma li(i)kumiseta on niisama mõeldamatu nagu li(i)kumine ilma mate(e)riata.“* (Engels.) *Pea pahane unustab, jalad vaesed vastaku*. *Kuri ke(e)l teravam kui nuga*. *Kivisülda kergem mõ(ö)ta kui kokku kanda*. *Kuidas karjane, nõnda kari, kuidas valgus, nõnda vari*. *Ö(ö)bik lehtimata metsas, kerged vihud varda otsas*. *Miks ei tulda juba?*

§ 17.

Büroo, dekaan. „Kodu — magus sõna!“ (L. Koidula.) *Juba kase ladvalt lehed lang'vad*. (L. Koidula.) *Kuhu kadus sinu uh ja oh? Oh, minu armas emakene! „...Meie arenevad aja ja ru(u)mi mõistend pe(e)geldavad objekti(i)v-rea(a)lset aega ja ru(u)mi.“* (Lenin.)

§ 18.

Kuidas pea, nõnda kübar. *Kes palju näeb, palju õpib*. *Säärane grani(i)tkivist maja on põline*. *Parem pool muna kui tühi*

ko(o)r. Kindral sõitis puhkusele. *Just praegu* ilmus u(u)s seinaleht. *Ta sa(a)tis oma kra(a)mi alles nüüd ära. Vahest ehk ütled, kuidas me(e)ldis pro(o)v. Laua peal on kla(a)s. Õpi ikka ja alati! Sõbrad asusid jälle matkale. Säärane tempo on aeglane. Mate(e)ria on primaarne, vaim, teadvus — sekundaarne. Ma(a)ti(i)rleb oma telje ümber. Kes pärast naerab, naerab paremini. (H)õbedased pilveko(o)nlad li(i)kusid taevas. Tänane päev pole see, mis eile. Oma sa(a)rele sõuame jälle. (M. Nurme.)*

§ 19.

Sinna vesi valgub, kus koht *kõige nõgusam. Ära* kanna vett merre. A(a)stad pole vennaksed. Kevad kutsub adrad põllule ja linnud laulule. Te(e) töö(ö)d ja kinnita võ(ö)d. Üks lammas mä(ä)gib, *kõik* talled lähevad. Koer ja kass on alati tülis. Kass ja koer ei lepi *iial kokku. Sö(ö)ja käsi pikk, lö(ö)ja käsi lühike. Iga* algusega algab uus *olukord. Sepp* astus majja. Kivi kukkus oja. *Kõik* töö(ö)d on korras. Kanad läksid õrrele. „*Kõik* massile!“ (Stalin.) *Nüüd* üles, keda needus rõhub, nälg, orjus ikkes hoiavad. Ke(e)b mässul rind ja võitlus lõhub me orjakütked, ahelad! — *Me* vägivalla (h)ävitame, u(u)s parem ilm on meie pü(ü)d. Uus ilm, kus võidul ülendame neid, keda orjus rõhub *nüüd.*

§ 20.

Ent tuli kevad *siis, ja* tuli tu(u)le laine. (J. Kärner.) Kes kopikat ei korja, see rubla ei sa(a). Viha võtab vilja põllult, pahandus su(u)st palukese. Amet ei küsi leiba. Kaks kolmat ei jäta. Võ(ö)rsil (h)ä(ä), kodus veel parem. *Igaüks* tunneb oma ametit. Üks pä(ä)suke ei te(e) veel kevadet. Parema su(u) sisse kõnelda, kui tagaselja sorida. Kes ei te(e) silmi lahti, peab kukru lahti tegema. Ainult nõnda ja nimelt nii meie oma töö(ö)d algame. Enne mõtle, *siis* ütle. Kes tu(u)lt tallab, külvab tormi. Kes omab au ja jõu, ent mitte tarka nõu, ei (h)ä(ä)d see te(e) ka *siis, kui* süda — parim pant. (I. Krõlov.)

§ 21.

Avati m(i)iting. Reporteri korter. Tuntud agit(a)ator. Laeva ahter. Su(u)rtes jo(o)ntes. Meie ri(i)gi kaitseks on meie rahvas lo(o)nud võimsa Punaarme(e). Punaarme(e) on nõukogude rahva lemmiklaps, sotsialistliku ri(i)gi au ja uhkus. Kartul on tähtis toiduaine. Pu(u) langes tu(u)lest murtult maha. Kus viga näed laita, sä(ä)l tule ja aita. Ilm õpetab inimese, raske koorem (h)obuse. Suits ei tõuse ilma tuleta. Kui la(a)stu on, siis pada ei külmeta. Mis täna tehtud, see (h)omme (h)o(o)leta. (H)ooletus e(e)s, õnnetus taga. V(a)ata ette, enne kui astud vette. Kes valetab, see varastab. Eksitus ei käi mööda kive ja kände, vaid mööda inimesi. Võ(ö)ras raha kõrvetab tasku. Kui kont terve, küll kont liha kasvatab. Lihata võib elada, ei leivata. Maja ilma meheta kui õu ilma koerata. Mõnus on ku(u)lata kõrte kahinat. Laps (h)oidis pilte su(u)rte ka(a)nte vahel. Partel kui vas vili. Kes kannatab, see kaua elab.

§ 22.

Seda, mis tahad teisele ütelda, ütle enne enesele. Te(e) (h)ä(ä)d või tee kurja, ikka t(e)ed iseenele. On sul häda, kaeba enesele. Kel janu, sel jalad. „Oma sü(ü) tõi (h)äda teile!“ sõber Juhan sõnas neile. (I. Krõlov.) Mulle pole vaja ei taevast, ei põrgut, nähtav ainult elu, surm on nägematu. (J. Barbarus.) Ma(a) kutsub meid, andmata rahu: tuhk, tukid ja sillata t(e)ed. (M. Raud.) „Kas tõesti te ei tunne meid?“ (I. Krõlov.) Sä(ä)l nende ku(u)lsus kestab üha, ja rahvas nende auks peab võidu püha. (I. Krõlov.) Minusse see asi ei pu(u)tu. Mida varem, seda parem. Kas ootad mind? Neid on siin umbes kümme. Kes käratse- sedes ki(i)dab oma ettevõtet, ei sellel ole õiget mõtet, kel asi tõsine, see (h)arva üle ke(e)b. (I. Krõlov.) Meid tervitab iga- üks vastu ja igäüks naeratab ka. Nii lauluga edasi astub me õnnelik töö(ö)rahva ma(a). Veel su(u)remale rõ(ö)mule meil süda lö(ö). Ma(a) ärkab vastu päevale ja kihab töö(ö). (S. Tretjakov.) „Mõistus (aru), mõtlemine, teadvus ilma lo(o)duseta, ilma kokkukõlata temaga on võlts.“ (Lenin.)

§ 23.

Olgu mis on, üks ta ikka on. Orasest tuntakse vilja, tegudest inimest. *Mis vihaga tehakse, läheb viltu. Ettevaatamine on kõige tarkuse ema. Ära mine üle ve(e) vett otsima. Sö(ö)tinud põld tahab teravat äket. Parema karta kui kahetseda. Liha ei kasva kondita ega pu(u) oksata. Enne tö(ö) tehakse, pärast palk maks(e)takse. Inimene on lo(o)dud tö(ö)d tegema, linn laulma. Tühi to(o)b tüli majasse. (H)akka kana e(e)s kummardama, siis (h)üppab kana kuklasse. Su(u)r trügimine on koridoris, sest sinna pandi praegu u(u)s seinaleht välja. Lastel on suvel m(a)al (h)ea olla. Ja(a)n vi(i)s sa(a)ni sepa juurde parandada. Kass kü(ü)ned kõvemini kokku löi ja linnu ära sõi. (I. Krõlov.) Me(e)s (h)anesalgaga on linna t(e)el. Neid pika malgaga ta ajab e(e)l. (I. Krõlov.)*

Ja mäletan — kord õhtul ta ei tulnud.
 Torm... Laine laksus päris õue all...
 Toit seisis pli(i)dil, aga sö(ö)jaid polnud.
 Ränk mure näris juba sügaval.
 Need neli päeva. Me(e)le(h)eites pilgud.
 Ja ema rannas... kõik need neli ö(ö)d.
 Vast lapseunne suigud, kohe virgud.
 Tu(u)l pimeduses ulub, laine lö(ö)b.
 Mind rannast leidis juba varavalge.
 Kõhn, sasipäine, väike mures põnn,
 nii vastu külma kivi panin palge
 ja isa o(o)tasin — kas surm või õnn...

(J. Schmu(u)l.)

„Oma lo(o)mult on inimese mõtlemine võimeline pakkuma ja pakub meile absoluutset tõde, mis tekib relati(i)vsete tõdede summa tulemusena.“ (Lenin.)

§ 24.

Ei ole ette öeldud, mis taga tuleb. See ra(a)mat on minu päralt. Inimene eksib sõna pealt, (h)obune nelja jala pealt. Te(e) enne, ki(i)da pärast. Iga linn lendab oma pessa tagasi. Parema tö(ö)d teha mureta, kui jõude olla murega. Lõpul iga-

üks tark. Rukkipea kõrge, aga ise kerge. Mure ei aita üle mulgu ega kurvastus üle künka. Kes vara üles tõuseb, leiab õnne. (H)unt ajab küll karva, aga ei jäta ametit.

Ko(o)lilapsed olid juba küllalt tegelnud peoõhtu ettevalmistamisega. Laudadel oli rohkesti lilli. Kõik oluline oli (h)ästi selge. Möödub veel mõni tund ja pidu algab. Kogu ko(o)l oli kokku tulnud. Säärast pidu näeb (h)arva. Pagari juurest oli toodud ko(o)ke. Siit ja sealt veel palju ilustusi. Üldine mulje oli väga (h)ä(ä). See ülesanne ei olnud neile kerge. Pärast toimus tants. Kõik olid rõ(ö)msad. Iseäranis aga peo korraldajad. Oli see ju nende oma pidu. Ega see juhtu iga päev. Veel vi(i)-mane valss. Siis algab kojuminek. „Enne tö(ö), pärast pidu!“

§ 25.

Juba lähenes talvine keskpäev, kui brigadi(i)r sm. Läte jõudis oma me(e)stega mä(ä)ratud kohta metsatö(ö)le. Kõik, mis tö(ö) nõudis, oli sm. Lätel kaasas. Kõigepealt algas väik(e)se onni ehitamine. See tehti ruttu valmis. Ka sisseseade ei puudunud. Järk-järgult läks elu paremaks. Uusi mehi tuli juurde. Kõige paremad tagajärjed olid sm. Põdral. Ta tö(ö)tas enesekindlalt, vastupidavalt ja järelejätmatu visadusega. Ta lõi välja läbisegi kaks normi päevas. Üldse tö(ö) oli (h)ästi korraldatud. Koostö(ö) oli laitmatu. Pu(u)de väljavedu metsast algas ka varsti. Esiti ve(e)ti välja palgid, mis enamasti olid väga jämedad. Seejärel küttepu(u)d. Kõik järgnesid sm. Põdra eeskujule. Üldkokkuvõtte oli väga (h)ea. Varsti lugesime ajalehest sm. Lätte briga(a)di eeskujuandvaist tö(ö)sa(a)vutust.

§ 26.

Austa tö(ö)d, tö(ö) austab sindki. (H)äda murrab rauagi katki. (H)ä(ä) inimene tul(e)b isegi, paha ei tule paludeski. Lähed pü(ü)d pü(ü)dma, kaotad kanagi ära. Rä(ä)gi (h)undist, (h)unt aia taga ongi. Surma eest ei või ükski ära jo(o)sta. Su(u)te(e)b su(u)re linna, käsi ei te(e) kärbsepesagi. Parema varblane peos kui kümme katusel. Enne veski, pärast veskilised. Mõistlik mõistab, aruline sa(a)b aru, rumal katsub kätega. Vaid

sedamoodi, kui tö(ö)tad tö(ö)kava järgi, on töökus edukas. (H)abemik-kunstnik ma(a)lis su(u)re teadlikkusega. Väike Eedi on andekas ja arukas laps. See oli sisukas ettekanne. Lind laulis lepikus. Leidliku inimese teod elavad ka pärast ta surma. Kaks kõva kivi ei te(e) millalgi (h)ead jahu.

Eks tihti, isegi ju tead, sa vaeva näed ja murrad pead, kus ainult taibata on vaja — ja asi lihtsalt jo(o)nde aja. (I. Krõlov.) Nii mõni (h)o(o)plejate üle naerda kihkab, kuid (h)o(o)pis osata ei siiski jätta tihka. (I. Krõlov.) „Kuid teie, istuge kas nii või na(a), teist mängumehi ikkagi ei sa(a).“ (I. Krõlov.) Kui andnud põhjust end sa ebausaldada, siis võid küll palet u(u)endada, kuid mo(o)nutus ei aita mingi — siu sa(a)tus, veli, tabada võib sindki. (I. Krõlov.)

§ 27.

Vaikne ja sume õhtu oli seltsinud ö(ö)ga, lask(ud)es üle Moskva nagu (h)õlm, mis raske ja tume, ko(o)male tõmmatud vö(ö)ga, kui järsku — meile e(e)trist kostva: „Harkov — ta(a)s meie!“ kolme sõnaga vaikne ja sume augusti jume südameis, silm(ad)es, närv(id)es, löi sädelema muinasjutu värv(i)des, sulades ühte saluut(id)e kõlaga. (J. Barbarus. 1943.) Üle mets(ad)e, jõg(ed)e, järv(ed)e ja mer(ed)e vi(i)b rändlind(ud)e pikk ohtlik te(e).

Oskuste õppimine on e(e)lduseks (h)ea töö tul(e)museks. Käsi peseb kätt ja kaks kätt pesevad palet. Käsi andmiseks, su(u) üt(l)e)miseks. Igamees ki(i)dab oma kapsaid. Ro(o)ste sö(ö)b rauda, kurvastus südameid. Kui puid raiutakse, langeb la(a)ste mõlemale poole. Üks lind pillab pesa, kaks koguvad.

Ruttu, ruttu väik(es)esse suhu kaovad palad, juba jo(o)ksmas päik(es)esse sinu kärmed jalad. (J. Kärner — Lapse suvi.) Ti(i)k lausub jõe: „Rahutud on sinu t(e)ed: kuitahes kaua v(a)ata, ent ikka vo(o)lavad su v(e)ed!“ (I. Krõlov.)

§ 28.

Lihtsus me(e)ldib kõigile. Asjaajaja esitas mingisuguse asjakäigu kohta eraldi kirjaliku kirjelduse. See olla sisaldanud

ainulaadset tö(ö)saavutust. Kerge maha kukkuda, raske üles tõus(t)a. Kohtumõistmine lo(o)b õiguse. Ega naer nahka riku ega tühi jutt tükki võta. (H)ead lapsed kasvavad vitsata. Tuli tõus(e)b, vesi vajub. Vaga vesi, sügav põhi. Parem kümme korda enam õpetada kui üks kord vähem. Ega laps ole, et tühja asja pärast nutab. Igal asjal kaks otsa. Viha ei kõlba asjaaja-jaks. Kümme kokka kõrvetavad pudru põhja. Asjata ei sa(a) asja ajada. Ei asja ees ega teist taga. „Milline on ühiskonna olemine, millised on ühiskonna materia(a)lse elu tingimused, — sellised on ta id(e)ed, teo(o)riad, poliitilised vaated, poliitilised arutused. (Stalin.) Märgutuled, märgutuled kevadises valges ö(ö)s! See on algus. Mis nüüd tul(e)b, seda aeg ei puruks lö(ö)! Seda ro(o)ste, mis sö(ö)b mõ(ö)ga, läbi iialgi ei sö(ö). (A. Ka(a)l — Jüriö(ö)l.)

*Kus oli inimjalg käiguks nõutu,
eelpostid surmaga katsusid jõu(d)u. (A. Ka(a)l.)*

§ 29.

Nõukogude Liidu hümn.

*On vab(ad)e riik(id)e murdmatu Li(i)du
lo(o)nd jä(ä)davaks ajaks su(u)r Venema(a) (H)õim.
Sest elagu rahvastest võidule viidud
Nõukogude Liit, tema uhkus ja võim!*

*Au Sulle, Isama(a), vaba ja võitmatu,
rahvaste sõpruse, vendluse ma(a)!
Kõrgel me Nõukogu rahvalipp lehvigu,
võidult meid võidule juhtigu ta!*

*Meil tormidest (h)elendas vabaduspäike,
Su(u)r Lenin meil valgustas võitluste teid.
Tru(u)ks rahvale Stalin meid kasvatas kõiki,
tö(ö)ks, kangelastegudeks innustas meid.*

*Au Sulle, Isama(a), vaba ja võitmatu,
rahvaste õnne ja õitsengu ma(a)!
Kõrgel me Nõukogu rahvalipp lehvigu,
võidult meid võidule juhtigu ta!*

*Kõik nurjatud kallaletungijad vä(ä)rab
me lahinguis kasvanud võimas arme(e).
Me võitluste (h)oog sugupõlvedeks mä(ä)rab
aus, ku(u)lsuses (h)i(i)lgama Isama(a) te(e).
    Au Sulle, Isama(a), vaba ja võitmatu,
    rahvaste jä(ä)dava ku(u)lsuse ma(a)!
    Kõrgel me Nõukogu rahvalipp lehvigu,
    võidult meid võidule juhtigu ta!*

---

*Palju kannatust on nad näinud sõjate(e)del.
Poisid on kasvanud no(o)rteks me(e)steks
ja sa(a)nud lahingutes ku(u)lsateks.
Kodulinnas neid kõikjal tuntaks(e).
Väsinud unetutest ö(ö)dest, laskusid puhkama.
    Nüüd võidust lõplikust meie ajalugu vestku. (J. Barbarus.)
    Kui nõustust ku(u)laks targemalt ja arvestaks,
    mis tö(ö) on sobiv talle. (I. Krölov.)*

§ 30.

*Stenograafia abil sa(a)b kiiresti kirjutada. (H)eal lapsel
mitu nime. Muidu on oleksi sugulane. Parema natuke kui mitte
midagi. Kes sagedasti puhkab, sel väik(e)sed tö(ö)tagajärjed.
Paha inimene tülitseb tihti.*

*NSVL Ülemnõukogu poolt vastuvõetud 4. vi(i)e a(a)sta
pla(a)n 1946.—1950. a. näeb ette meie koduma(a) rahvamajanduse
taastamise ja edasiarendamise. 1937. a. kavastas ÜK(b)P
XVIII kongress meie ühiskonna arenemistee rahvamajanduse
alal, kuid nende kav(ad)e teostamise katkestas (h)itlerlike rööv-
lite re(e)turlik kallaletung Nõukogude Liidule. Nüüd, kus vaen-
lased on purustatud, seisab nõukogude rahva ees ülesanne kind-
lustada kättevõidetud positsio(o)n ja liikuda edasi uue majandusliku
tõusu poole. Ülemnõukogu sa(a)dikud, nõukogude rahva tahte väljendajad,
ki(i)tsid üksmeelselt (h)eaks rahvamajanduse su(u)re programmi,
mis töötati välja seltsime(e)s Stalini juhendite järgi. Seda pla(a)ni tervitab
vaimustusega*

kogu nõukogude tö(ö)rahvas, mis ilmneb käitiste ja ettevõt(et)e tö(ö)tajate üleskutseis ja lubadusis täita pla(a)n enne tähtaega.

... Viimase kolme sõja-a(a)sta jo(o)ksul to(o)tis tankitö(ö)stus iga a(a)sta keskmiselt üle 30 000 tanki, iseliikuv su(u)rtüki ja so(o)musauto; lennukitö(ö)stus to(o)tis sama aja jo(o)ksul iga a(a)sta kuni 40 000 lennukit; su(u)rtükitö(ö)stus — kuni 120 000 igasuguse kali(i)briga su(u)rtükki, kuni 450 000 kerge- ja raskeku(u)lipildujat, üle 3 000 000 vintpüssi ja ligi 2 000 000 automaati; mi(i)nipildujatö(ö)stus to(o)tis ajavahemikus 1942.—1944. a. iga a(a)sta keskmiselt 100 000 mi(i)nipildujat; üksnes 1944. a. to(o)deti üle 240 000 000 mürsu, pommi ja mi(i)ni ning 7 400 000 000 padrunit. (Vi(i)e a(a)sta pla(a)ni seadusest.)

§ 31.

Prolo(o)g, antifaašist, ko(o)lkond, prelu(u)dium, kontra(he)erima, trans(i)it, programm, internetso. NSVL on nafta poolest kõige rikkam ri(i)k maailmas. Nafta leiukohti on: Baku(u), Groznõi, Išimbai, Uhta (Ižma). Krivoi Rog ja Kertš on rikkad rauama(a)gi poolest. U(u)ralis asetseb boksi(i)di-pahtla „Krasnaja Šapotška“. NSVL kombainitö(ö)stuse põhi-keskused on Zaporožje, Rostov, Sara(a)tov.

Taganrogi tehas „Krasnõi Kotelštšik“ to(o)dab lokomobi(i)-lidele katlaid. ... Vi(i)a koksisöe (Donetsi, Kuznetski, Karaganda, Kizeli, Petšora, Tkvartšeli ja Tkvibali) to(o)dang 57 700 000 tonnini, mis on vajalik tö(ö)stuse täielikuks rahuldamiseks. (Vi(i)e a(a)sta pla(a)ni seadusest.)

§ 32.

ÜLKNÜ.

ÜLKNÜ — Üleliiduline Leninlik Kommunistlik No(o)rso(o)-ühing — on parteitu massorganisatsioon, mis ku(u)lub ÜK(b)P juurde. Ta ühendab oma rid(ad)es linna ja ma(a) eesrindlikke, poliitiliselt (h)aritud tö(ö)tava no(o)rso(o) laialdasi kihte.

ÜLKNÜ on partei ammutamatu reserv ja tema lahinguabi-line, no(o)rte ka(a)drite poliitiline kool. ÜLKNÜ abistab

akti(i)vselt bolševike parteid kogu riiklikus ja majanduslikus ülesehitavas töö(s). ÜLKNÜ põhiliseks eesmärgiks on kasvatada no(o)ri bolševike partei juhtimisel, armastuse ja tru(u)duse vaimus sotsialistliku koduma(a) vastu, nõukoguliku patriotismi vaimus. Kommunistlik no(o)rso(o)ühing on kutsunud kasvatama oma rid(ad)est julgeid ja otsustusvõimelisi, raskusi ja kannatusi mitte kartvaid inimesi, kell(ed)e peaomaduseks on „eesmärgi selgus, visadus eesmärgi sa(a)vutamisel ja iselo(o)mu kindlus, mis murrab igasugused takistused“ (Stalin). ÜLKNÜ lo(o)di bolševike partei juhtimisel Su(u)re Sotsialistliku Okto(o)brirevolutsiooni päevil Venem(a)al. ÜLKNÜ arengu- teel olid olulise tähtsusega ÜLKNÜ kongressid, mis su(u)na- sid ühingu töö(ö) ri(i)klikult tähtsate ülesannete lahendamisele.

Väljavõtteid seltsime(e)s Stalini kõnest
9. veebr. 1946.

Niisiis, kuidas tul(e)b mõista meie võitu vaenlaste üle, mida võib tähendada see võit meie ma(a) sisemiste jõud(ud)e seisukorra ja arenemise v(a)atekohalt? Meie võit tähendab kõigepealt seda, et võitis meie nõukogude ühiskondlik kord, et nõukogude ühiskondlik kord pidas edukalt vastu katsumisele sõjatul(e)s ja tõestas oma täielikku eluvõimet.

Meie võit tähendab, teiseks, et võitis meie nõukogude ri(i)klik kord, et meie paljurahvuseline nõukogude ri(i)k on vastu pidanud kõigile sõjakatsumustele ja on tõestanud oma eluvõimet.

Meie võit tähendab, kolmandaks, et võitsid nõukogude relvastatud jõud, võitis meie Punaarme(e), et Punaarme(e) pidas kang(e)laslikult vastu kõigile sõjaraskustele, purustas täi(e)-likult meie vaenlaste arme(e) ja tuli sõjast välja võitjana.

Oleks ekslik arvata, et säärast ajaloolist võitu võib sa(a)-vutada kogu ma(a)d akti(i)vseks kaitseks varem ette valmis- tamata. Mitte vähem ekslik oleks arvata, et säärase ettevalmis- tuse võib läbi vi(i)a lühikese ajaga, kas või kolme- nelja a(a)sta jo(o)ksul. Veel ekslikum oleks väita, et me sa(a)vutasime võidu

ainult meie väg(ed)e vaprusse tõttu. Ilma vapruseta on muidugi võimatu võitu sa(a)vutada, kuid paljast vaprusest ei pi(i)sa selleks, et sa(a)da jagu vaenlastest, kellel on arvukas arme(e), esmaklass(i)line relvastus, (h)ästi väljaõpetatud ohvitserika(a)drid ja mitte (h)alvasti korraldatud varustamine. Selleks, et võt(t)a vastu säärase vaenlase lö(ö)k, anda talle vastulö(ö)k, (h)iljem aga lü(ü)a teda täi(e)likult, selleks oli vaja omada peale meie väg(ed)e enneolematu vaprusse täiesti mo(o)dsat relvastust, ja sealjuures küllaldaselt hulgal, ja (h)ästi korraldatud varustamist — samuti küllaldaselt ulatuses. Kuid selleks oli vaja omada, ja sealjuures küllaldaselt hulgal, sääraseid elementa(a)rseid asju nagu: metalli relvastuse, sõjavarustuse, tö(ö)stussisseadete to(o)tmiseks; kütteainet kütiste ja transpordi tö(ö)kindlustamiseks; pu(u)villa ri(i)devarustuse to(o)tmiseks, leiba arme(e) varustamiseks.

Kas võib väita, et enne Teise Ma(a)ilmasõtta astumist olid meie maal juba minima(a)lselt vaj(a)likud materia(a)lsed ressursid, mis on nõutavad selleks, et põhiliselt neid vajadusi rahuldada? Ma arvan, et seda võib väita. Selle grandioosse asja ettevalmistamiseks oli vaja teostada kolm rahvamajanduse arendamise vi(i)e a(a)sta pla(a)ni. Just need kolm vi(i)sa(a)stakut aitasid meile lu(u)a need materiaalsed ressursid. Igatahes oli meie ma(a) olukord ses suhtes enne Teist Ma(a)ilmasõda, 1940. a(a)stal, mitu korda parem kui enne Esimest Ma(a)ilmasõda, 1913. aastal.

... Mis pu(u)tub pla(a)nidesse pikema ajajärgu kohta, siis kavatseb partei organiseerida rahvamajanduse u(u)t võimsat tõusu, mis annaks meile võimaluse tõsta meie tööstuse tase näiteks kolmekordseks, võrreldes sõjaelse tasemega. Meil on vaja sa(a)vutada, et meie tö(ö)stus võiks to(o)ta iga a(a)sta kuni 50 miljonit tonni malmi (kestvad ki(i)duavaldused), kuni 60 miljonit tonni terast (kestvad ki(i)duavaldused), kuni 500 miljonit tonni sütt (kestvad ki(i)duavaldused), kuni 60 miljonit tonni naftat (kestvad ki(i)duavaldused). Ainult sel tingimusel võib lo(o)ta, et meie koduma(a) on kindlustatud igasuguste juhuste eest (tormilised ki(i)duavaldused). Selleks kulub vististi kolm

u(u)t vi(i)sa(a)stakut, kui mitte rohkem. Kuid seda võib teha, ja me peame seda tegema. (Tormilised ki(i)duavaldused.)

Töötusvanne juhi surma puhul.

Leinapäevadel Lenini surma puhul andis sm. Stalin NSVL Nõukogude II kongressil partei nimel su(u)re töötusvande. Ta ütles:

„Meie, kommunistid, oleme isesugusest materjalist. Meie oleme need, kes moodustavad su(u)re proleta(a)rse strate(e)gi arme(e), seltsime(e)s Lenini arme(e). Ei ole midagi kõrgemat kui au ku(u)luda sellesse arme(e)sse. Ei ole midagi kõrgemat kui kanda parteili(i)kme nime parteis, mille lo(o)jaks ja juhtijaks on seltsime(e)s Lenin...

Lahkudes meie juurest seltsime(e)s Lenin pärandas meile kanda kõrgel ja (h)oida puhtana parteili(i)kme su(u)rt nime. Töötame sulle, seltsime(e)s Lenin, et meie auga täidame selle sinu käsu!...

Lahkudes meie juurest seltsime(e)s Lenin pärandas meile (h)oida meie partei ühtsust nagu silmatera. Töötame sulle, seltsime(e)s Lenin, et meie auga täidame ka selle sinu käsu!...

Lahkudes meie juurest seltsime(e)s Lenin pärandas meile (h)oida ja kindlustada proletaria(a)di diktatu(u)ri. Töötame sulle, seltsime(e)s Lenin, et meie pühendame kogu oma jõu, et auga täita ka seda sinu käsku!...

Lahkudes meie juurest seltsime(e)s Lenin pärandas meile kindlustada kogu jõuga tö(ö)liste ja talupoegade li(i)tu. Töötame sulle, seltsime(e)s Lenin, et meie auga täidame ka selle sinu käsu!...

Seltsimees Lenin väsimatult kõneles meile meie ma(a)rahvaste vabatahtliku li(i)du tarvidusest, nende vennaliku koostöö tarvidusest Vabari(i)kide Li(i)du ra(a)m(id)es. Lahkudes meie juurest seltsime(e)s Lenin pärandas meile kindlustada ja laiendada Vabari(i)kide Li(i)tu. Töötame

sulle, seltsime(e)s Lenin, et meie auga täidame ka selle sinu käsu!...

Lenin kinnitas meile korduvalt, et Punaarmee tugevdamine ja tema olukorra parandamine on meie partei tähtsaimaks ülesandeks... Töötame, seltsimehed, et meie pühendame kogu oma jõu selleks, et kindlustada meie Punaarmee, meie Punalaevastikku...

Lahkudes meie juurest seltsime(e)s Lenin parandas meile olla ustavad Kommunistliku Internatsiona(a)li põhimõttele. Töötame sulle, seltsime(e)s Lenin, et meie pühendame oma elu selleks, et kindlustada ja laiendada kogu ma(a)ilma töö(ö)rahva li(i)tu — Kommunistlikku Internatsiona(a)li!“

See oli bolševistliku partei töotusvanne oma juhile Leninile, kes jä(ä)b elama a(a)stasadades.

---

*Ja ma tunnen: rõ(õ)m on jälle ri(i)gis,
mida nimetame oma koduma(a)ks.
Nüüd me võimsad võimsaimate li(i)gis —
kus on jõud, mis meid veel alistada sa(a)ks?
Lõpp(e)nud on ahastus ja (h)alin:
algab elu u(u)s me linnas, põllul, so(o)s.
Ajalugu juhib targalt Stalin,
genia(a)lseim juht kes ajalo(o)s.*

(J. Kärner — Mi(i)tingul.)

L o (o) s u n g e i d :

- 1) Elagu leninism!*
- 2) Elagu nõukogude rahva juht — su(u)r Stalin!*
- 3) Elagu ja õitsegu meie su(u)r Koduma(a), Okto(o)brirevolutsiooni Koduma(a)!*
- 4) Au su(u)rele Stalinile!*
- 5) Elagu nõukogude noorsugu!*

- 6) Elagu Nõukogude E(e)sti töö(ö)tav rahvas!
- 7) Elagu Kommunistlik (bolševike) Partei!
- 8) Lenini lipu all, Stalini juhtimisel, edasi, nõukogude no(o)red!
- 9) Elagu meie maa rahvaste sõprus!
- 10) Nõukogude Li(i)du Konstitutsioon — kõige demokraatlikum konstitutsioon ma(a)ilmas.
- 11) Elagu Lenini-Stalini partei!
- 12) Nõukogude no(o)red! Omandage teadmisi, valmistuge sa(a)ma vankumatuiks võitlejaiks Lenini-Stalini ide(e)(de) eest!
- 13) Elagu su(u)r Nõukogude Liit, meie Koduma(a) rahvaste õnne ja ku(u)lsuse kindel kants!
- 14) Elagu nõukogude võim!
- 15) Elagu NSVL Konstitutsioon, sotsialistliku ühiskonna konstitutsioon! Elagu nõukogude demokraatia!
- 16) Elagu NSVL rahvaste vank(u)matu sõprus!
- 17) Haridus valgus — harimatus pimedus.
- 18) Sotsialism — see on kõigepealt arvestus. (Lenin.)
- 19) Lenini-Stalini lipu all, u(u)tele võitudele!
- 20) Töö(ö)tada pla(a)ni järgi tähendab teada, mis tuleb teha ja misjaoks. (Molotov.)
- 21) Elagu nõukogude rahvas!
- 22) Elagu Nõukogude Li(i)du Generalissimus — su(u)r Stalin!

*Ei ole surnud ta — ta elab ge(e)niuses,
kes jätkab tema tööd ja kelle võimas vaim
ta(a)s kehastub nõukogulikus olemuses,
mis kannab riiki, mis maailmas tugevaim.
Kes oli Lenin eile, see on Stalin täna:
vi(i)b rahva võidule ta tahe, tema sõna.*

(J. Kärner — Lenin meie keskel.)

Kirjutamisharjutused.

§ 1.

u, ü, ü, ut, U, U, U, U,
er, et, U, U, er, er, cel, er, e, U, U,
e, U, U, e, U, U, U.

§ 2.

u, u, U, er, U, U, cel, cor, er, er, er,
U, ce, tel, U, U, U, U, U, U, U, U, U,
U, U, U, U, U, U, U, U, U, U.

§ 3.

u, U, U, U, U, U, U, U, U, U,
U, U, U, U, U, U, U, U, U, U.

so, at, no, he, she, or, it, one,
 us, to, do, in, to, a, on, at,
 of, the, in, to, a, to, a, on, at, to,
 to, a, a, on, to, in, to, to, on.

in the year one. a a a a a.
 the at. a h to b. the ex.
 a a a a a a a a. the a?
 or a! a a a a a a. the
 ex. the a? the a a. a
 the. the a a a? the a a
 a. the a a a.

h o n e t l e e o n t h e h o e t
 a l l a n e s o n t o n e a n d t h o t e r
 h o n e s t e s t e s t e s t e s t e
 h o n e s t e s t e s t e s t e s t e
 l e s s e s t e s t e s t e s t e
 e s t e s t e s t e s t e s t e s t e
 h o n e s t e s t e s t e s t e s t e

h o n e s t e s t e s t e s t e s t e
 e s t e s t e s t e s t e s t e s t e
 h o n e s t e s t e s t e s t e s t e

be 20! be 20! be 20! be 20! be 20!
 - 2, ed? 2, ed? 2, ed? 2, ed? 2, ed?
 oed ed, h. ed ed, h. ed ed, h. ed ed,
 20 20. 20 20 20 20 20 20 20 20
 e! 2, ed? 2, ed? 2, ed? 2, ed? 2, ed?
 20 20 20 20 20 20 20 20 20 20
 be 20! be 20! be 20! be 20! be 20!
 ed ed, h. ed ed, h. ed ed, h. ed ed,

be 20! be 20! be 20! be 20! be 20!
 be 20! be 20! be 20! be 20! be 20!
 be 20! be 20! be 20! be 20! be 20!

4 4. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20.
 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40.
 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60.
 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80.
 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20.
 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40.
 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60.
 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80.
 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

de... H... m... r... g... r...
b... r... p... o... l...
p... a... [p...]

h... r... m... g... r...
r... r... r... h... r...
m... h... r... u... - h...
r... [p... - 23. X 1944.]

h... l... r... h... h...
h... r... h... r...
h... r... [p... - r...]
h... h... r... h...
h... l... h... r... e... l...
h... r... h... - h... [p...]

120. 2d 2nd 2nd 2nd 2nd 2nd 2nd 2nd

2nd 2nd 2nd 2nd 2nd 2nd 2nd 2nd

2nd 2nd 2nd 2nd 2nd 2nd 2nd 2nd

2nd 2nd 2nd 2nd 2nd 2nd 2nd 2nd

2nd 2nd 2nd 2nd 2nd 2nd 2nd 2nd

2nd 2nd 2nd 2nd 2nd 2nd 2nd 2nd

2nd 2nd 2nd 2nd 2nd 2nd 2nd 2nd

2nd 2nd 2nd 2nd 2nd 2nd 2nd 2nd

2nd 2nd 2nd 2nd 2nd 2nd 2nd 2nd

2nd 2nd 2nd 2nd 2nd 2nd 2nd 2nd

See also, also in - in the field,

~ [the ... the ... the ... the ... the ...]

the ... the ... the ... the ... the ...

to ...

... the ... the ... the ...

... the ... the ... the ...

... the ... the ... the ...

... the ... the ... the ...

... the ... the ... the ...

... the ... the ... the ...

... the ... the ... the ...

... the ... the ... the ...

... the ... the ... the ...

e O u l b e r n t .

... 2 5 h s d h m e l f 1950. h m m e

... 2 m h - o r a l b e s x h 205" m e [1926. 4 27.

h] 138,5" m e c 1940. 2 1/2 m l f h s h

... m e r 1940. b c o g e n 48 c o

... c o s h s 1950. e 40" h m .

... h s o h s e 197" h m d s h .

... h s d s h e h 1950. h s d s h m 115" m

... m s b e s e - a l t e 532" h m s .

... 2 5 c s h [1950. e 1926. 4 27. h] 177" m e

Sisukord.

	Lhk.
Eessõna	3
Sissejuhatus	5
§ 1. Ühe- ja kahemõdulised konsonantide märgid. Vokaal e sõna keskel ja lõpus. Suure tähe märkimine	8
§ 2. Vokaalid a, ä sõna keskel ja a sõna lõpus	9
§ 3. Vokaalid e, a, ä sõna algul	10
§ 4. Poolemõdulised märgid: r, s, n	11
§ 5. Lühendeid I	12
§ 6. Vokaalid o, u, õ, ö, ü sõna keskel	14
§ 7. o, u, õ, ö, ü sõna keskel	17
§ 8. Lühendeid II	17
§ 9. Vokaal i ja diftongid sõna keskel	20
§ 10. Vokaal i ja diftongid sõna algul. Lõppsilbid -ad, -ed, -id	22
§ 11. Vokaalid ja diftongid sõna lõpus. Diftongid vokaali ees. Harvemini esinevad diftongid. Liitsõnad	24
§ 12. Ülevaatlik tabel vokaalide ja diftongide kirjutamiseks steno-graafias	28
§ 13. Lõppsilbid -al, -el, -il. Lühendeid III.	31
§ 14. j-i reegel. Lühendeid IV	32
§ 15. Liitkonsonandid	34
§ 16. Lõppsilpide -ne ja -me grupp	37
Lühendeid V	38
§ 17. Üksikud tähed ja eristamismärgid. Kirjavahemärgid	40
§ 18. r-i ja l-i reegel	42
Lühendeid VI	42
§ 19. Kaksikkonsonandid. Eessõnad alg-, kord-	44
§ 20. Juusjoon t	46
Lühendeid VII	47
§ 21. Juusjoone t liiteid	48
§ 22. Asesõnade käänded	51
§ 23. Lõppsilpe	54
Lühendeid VIII	55

	Lhk.
§ 24. Lühendite liiteid	58
§ 25. Eessõnu	61
§ 26. Lõppsilbid -lane, -lik	64
§ 27. Silpide väljalangemine	67
Lõppsilpe	68
§ 28. Eessõnu ja nende liiteid. Tagasõna -sugu(ne)	70
§ 29. Lõppsilpe	74
§ 30. Ümmarguste arvude lühendamine. Protsendimärk	77
Lühendeid IX	77
§ 31. Võõrtähed	80
Kordamisharjutused	83
Märkide ülevaade	92
I. Konsonandid	92
II. Vokaalid	92
III. Eessõnad ja algsilbid	93
IV. Tagasõnad ja lõppsilbid	94
V. Lühendid	95
Harjutuste korrektuur	100
Lugemisharjutused	100
Kirjutamisharjutused	117

Vastutav toimetaja *H. Habermann.*

Ladumisele antud 14. II 1947. Trükkimisele antud 11. VI 1947, Trükiarv 3200. Paber 61 : 86, ¹/₁₆. Trükipoognaid 8,75. Trükitähti trükipoognas 38,300. Arvutuspoognaid 8,4. MB - 03673. Trükikoda „Tartu Kommunist“, Tartu, Ülikooli 21/23. Tellimise nr. 369.

На эстонском языке. Р. Оттенсон — Учебник стенографии. I.

Rbl. 12.—